RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944. Andra kammaren. Nr 8.

Tisdagen den 29 februari.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 22, den 23 och den 26 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 103, angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar m. m.;

nr 113, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 114, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 115, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

nr 116, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 121, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret;

nr 122, angående anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor m. m.;

nr 123, angående försäljning av stadsägan nr 728 i Hälsingborg;

nr 125, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 126, angående statsbidrag till avlönande av lärare vid frälsningsarméns skolhem Sundsgården i Hilleshögs socken;

nr 127, angående bidrag till restaurering av Skara domkyrka;

nr 128, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 129, angående överlåtelse till stiftelsen Kungl. gyttjebad och brunnsanstalten Loka av äganderätten till kronolägenheten Loka nr 1[1] i Grythytte socken;

nr 130, angående befrielse i vissa fall från skyldighet att ånyo erlägga till kommissionär i domsaga inbetalade, av kommissionären förskingrade stämpelavgifter;

nr 131, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 132, angående anskaffande av ytterligare en statsisbrytare m. m.;

nr 133, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459);

nr 134, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 420) angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension;

nr 135, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag;

nr 136, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 137, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 138, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 14 maj 1943 (nr 245) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar; och

nr 140, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 458) om inskränkning med hänsyn till försvaret i rätten att avverka skog.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 107, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 108, angående tillbyggnad till landsstatshuset i Västerås; och

nr 109, angående anslag till konjunkturinstitutet för budgetåret 1944/45;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 110, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 111, angående anslag till skogsvårdens befrämjande m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 112, angående uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter för försvaret;

nr 117, angående anslag till fortsatt anläggning av dubbelspår;

nr 118, angående anslag till luftskyddsanordningar i transformatorstationer;

nr 119, angående överskridande av viss anslagspost i avlöningsstaten för statens brandskola; och

nr 120, angående anslag till reparation av bron över Svinesund; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 124, angående byte av viss mark mellan kronan, å ena, samt Wikers aktiebolag och Stribergs grufveaktiebolag, å andra sidan.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 440 av herr *Andersson* i Mölndal *m. fl.;* samt

till bevillningsutskottet motionen nr 441 av herr *Senander m. fl.*

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 22 och 35—37, bevillningsutskottets betänkande nr 7—12, bankoutskottets utlåtanden nr 4—12, andra lagutskottets utlåtanden nr 9—15 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 9—12.

§ 6.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till *Interpellation.*

Herr **Sundström** i Vikmanshyttan, som anförde: Herr talman! Den 6 augusti 1942 inträffade ett ras i ett gruvmagasin i den s. k. Zinkgruvan, tillhörande Aktiebolaget Garpenbergs odalfält, Kopparbergs län, varvid 4 arbetare dödades.

Redan i februari månad 1935 inträffade därstädes ett ras på omkring 45 meters avstånd från Garpenbergs järnvägsstation. Vid en av dåvarande bergmästaren företagen inspektion antecknades, att någon omedelbar fara för stationshuset icke förelåg, men att arbetsledningen anmodades hava sin uppmärksamhet fästad vid saken, ifall avspjälkningar och sprickor skulle uppkomma.

Den 13 maj 1942 inträffade ett nytt ras omkring 30 meter nordväst om stationshuset, varvid ett gruvhål uppstod av omkring 30 meters bredd och 45 meters djup. I anledning av detta ras påkallade järnvägsbolaget, att ny undersökning skulle företagas på platsen, vilket också skedde den 2 juni 1942. Även då ansågs det, att ingen fara förelåg, men att gruvhålet i det s. k. norra magasinet borde igenfyllas med varp. Arbetet med denna igenfyllning påbörjades i mitten av juli 1942. Arbetet tillgick så, att mellan stationshuset och den s. k. pelaren uppställdes ett släpskrapspel vägande omkring 1 800 kg, med vilket varp drogs ned i gruvhålet.

Den 30 juli iakttogs en spricka i marken parallellt med stationshuset och norra magasinets hängvägg endast 6 meter väster om stationshuset. Bergmästaren företog då i sällskap med platsingenjören jämte bolagets tekniska ingenjör en besiktning av sprickan, men det ansågs även då, att ingen omedelbar fara för ras förelåg.

Med anledning av den uppkomna sprickan påkallade järnvägsstyrelsen ånyo inspektion på platsen. Denna ägde rum den 3 augusti genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens geotekniska avdelning. Vid denna inspektion voro även närvarande platsingenjören och bolagets direktör. Då hade sprickan ökat väsentligt och även en ny spricka uppstått. Ombudet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalade sina farhågor för ett nära förestående ras. Av ännu icke klarlagd anledning fick bergmästaren icke kännedom härom förrän samma dag olyckan hände. Med anledning av vad som inträffat ansågs det nödvändigt att flytta skrapspelet till en säkrare plats.

Den 6 augusti på morgonen började arbetet med flyttning av nämnda skrapspel. Redan dagen innan hade dock ras inträffat invid pelaren. På morgonen olycksdagen hade sprickan ytterligare vidgats, varjämte rasbuller, knäppningar och knakningar hördes från hängväggen.

Klockan 8 på morgonen började arbetet med flyttning av spelet. Klockan 10.45 kom platsingenjören till platsen. Arbetarna hade då hela tiden iakttagit, att faran ökades, och uttalade även för ingenjören, att de ansågo det riskabelt att uppehålla sig på arbetsplatsen. Ingenjören gick då över till motsatta sidan för att bättre kunna iakttaga vad som försiggick och för att varna arbetarna, ifall något skulle inträffa. Han hann dock icke mer än dit, förrän raset inträffade och fyra av de åtta arbetarna följde med i djupet och begravdes.

Denna olycka, som ansågs bero på vårdslöshet från arbetsledningens sida

Interpellation. (Forts.)
i fråga om skyddsåtgärder och bristande omtanke om arbetarnas liv, föranledde, att åtal företogs från allmänna åklagarens sida mot arbetsledningen. Resultatet därav känna vi alla genom radion och pressen.

En sak som under den långa rättegången framkommit och som i viss mån försvårat handläggningen av detta ärende har varit bristen på nödiga skyddsföreskrifter i fråga om gruvarbete. I flera andra länder finnas noggranna detaljföreskrifter i dessa avseenden, men sådana saknas i vårt land. Vidare tycks det även brista i fråga om snabb inspektion, då eventuell fara yppas.

Jag har på detta sätt velat relatera händelseförloppet till den hemska olyckan för att ge anvisning, i vilka avseenden det brister i skyddsföreskrifterna på detta farliga arbetsområde.

Med anledning av vad jag här anfört anhåller jag att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har statsrådet uppmärksammat denna olycka och tagit någon närmare del av vad som därvid förekommit?

2. I så fall eller i övrigt, är statsrådet villig medverka till att snabba åtgärder komma till stånd i berörda avseenden, så att större trygghet kan beredas gruvarbetarna i fråga om deras liv och hälsa?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 2, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45, under *andra* huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *Sundström* i Vikmanshyttan *m. fl.*, nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 27, angående anslag till Häradsrätterna: Resersättningar till nämndemän;

herr *Senander*, nr 443, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, angående ändrade bestämmelser om ersättning för flyttningskostnad åt befattningshavare i statens tjänst;

herr *Lundgren*, nr 444, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.; och

herr *Senander m. fl.*, nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 101, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.13 em.

In fidem

Sune Norrman.

Onsdagen den 1 mars.

Kl. 11 fm.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på interpellation.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson,** som anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Werner har till mig ställt frågorna, om jag uppmärksammat uppsägningen av postföraren i Arvika A. Koppfält och om jag hade för avsikt att vidtaga åtgärder för den uppsagdes återinsättande i sitt arbete eller att på annat sätt medverka till att kompensera honom för det ekonomiska avbräck, som genom uppsägningen komme att oförvållat åsamkas honom.

Med stöd av uppgifter från generalpoststyrelsen får jag rörande saken anföra följande.

När fråga uppstår att omreglera postgången å en linje, är det vanligt att vederbörande postdirektör, redan innan fullständig utredning i ärendet hunnit verkställas, bemyndigas att uppsäga gällande postbefordringsavtal. Detta sker, för att omregleringen skall kunna genomföras utan det dröjsmål, som uppkomme, därest avtalsuppsägningen finge anstå, till dess beslut fattats i ärendet. Postföringsavtalen gälla nämligen i regel med en uppsägningstid av tre månader.

I det fall, som åsyftas i interpellationen, äro omständigheterna följande.

Å linjen Arvika—Stömne—Säffle uppehålles för närvarande postföring varje söckendag med bil. Entreprenör för sträckan Arvika—Stömne är den i interpellationen omnämnde Axel Koppfält. Denne har varit kontraktsanställd som postförare sedan den 1 januari 1923.

I december 1943 anmälde postdirektören i västra distriktet till generalpoststyrelsen, att undersökning påginge rörande möjligheten att överflytta postföringen å linjen till trafikförvaltningen Göteborg—Dalarne—Gävle, som med omnibus trafikerar sträckan i fråga. En sådan överflyttning beräknades komma att medföra vissa fördelar för korrespondenterna inom postområdet. Samtidigt meddelades, att trafikförvaltningen förklarat sig villig att, därest överflyttningen komme till stånd, i sin tjänst anställa Koppfält. För att möjliggöra, att den ifrågasatta ändringen eventuellt skulle kunna genomföras från och med den 1 april 1944, hemställde postdirektören om bemyndigande att omedelbart uppsäga avtalen om postföringen å linjen. Sådant bemyndigande lämnades av generalpoststyrelsen den 18 december 1943. Därmed har styrelsen icke på något sätt tagit ståndpunkt i själva omregleringsfrågan.

Enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, har postdirektören numera upprättat förslag till överflyttning av postföringen å linjen Arvika—Stömne—Säffle till trafikförvaltningen Göteborg—Dalarne—Gävle. Förslaget innebär, att flertalet poststationer utmed linjen skulle erhålla den ankommande posten

Svar på interpellation. (Forts.)
tidigare på dagen och kunna avfärda den avgående posten senare än för närvarande. Förslagets genomförande skulle minska postverkets kostnader med omkring 4 600 kronor för år eller närmare 25 % av de nuvarande postföringskostnaderna å linjen. Förslaget har av postdirektören för någon tid sedan för yttrande översänts till kommunalfullmäktige i samtliga socknar utefter linjen. Så snart dessa yttranden ingått, kommer ärendet av postdirektören att underställas generalpoststyrelsen för avgörande.

Såsom nyss nämnts, har Koppfält erbjudits anställning hos trafikförvaltningen Göteborg—Dalarne—Gävle, därest postföringen å linjen skulle övertagas av förvaltningen. Det är således icke riktigt att, såsom i interpellationen uppgives, Koppfält genom den ifrågasatta ändringen skulle berövas sitt uppehälle. Erbjudandet, som avser anställning såsom chaufför, har tillkommit på postverkets föranstaltande och utgör en av förutsättningarna för avtal med trafikförvaltningen om postföringens övertagande. Erbjudandet har framförts till Koppfält redan i maj 1943, varför Koppfält långt före kontraktsuppsägningen ägt kännedom om den av postdirektören planerade ändringen.

Då ärendet ännu är under utredning, kan det icke för närvarande angivas i vilken riktning generalpoststyrelsens beslut kommer att gå. Jag saknar anledning att för egen del uttala någon uppfattning om hur avgörandet i frågan bör träffas. Mot postledningens hittillsvarande åtgöranden synas mig skäl till anmärkningar icke föreligga.

Härefter yttrade:

Herr **Werner:** Herr talman! Samtidigt som jag tackar herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det avgivna svaret ber jag att få framhålla några synpunkter, vilka bestämt skilja sig från de uppgifter, som lämnats av kungl. generalpoststyrelsen i herr statsrådets svar.

Av svaret framgår, att uppsägningen av postföraren i fråga verkställts för att möjliggöra en överflyttning av postföringen till trafikförvaltningen Göteborg—Dalarne—Gävle, alltså ett stort monopoliserat trafikbolag. Under dessa förhållanden måste uppsägningen från början vara avsedd såsom definitiv, vilket vinner tilltro så mycket mer som generalpoststyrelsen samtidigt underhandlat med sagda trafikförvaltning om Koppfälts anställande såsom vanlig chaufför i bolagets tjänst. Alltså var avsikten att mannen efter att i 21 år under tjänsteansvar ha tjänat postverket utan minsta anmärkning skulle skiljas från sitt hittillsvarande arbete för att såsom gammal man möjligen vinna en för framtiden oviss anställning såsom trafikchaufför i ett enskilt bolags tjänst.

Denna anordning måste betraktas såsom mycket otillfredsställande och innebärande en given försämring i postförarens försörjningsmöjligheter. Enligt Koppfälts bestämda uppgifter har han icke fått något som helst meddelande före uppsägningen dagen före julafton och har hans egen uppfattning i frågan betraktats såsom fullständigt ovidkommande. Här står sålunda uppgift mot uppgift.

Genom brev har jag fått mig meddelat, att ytterligare en postförare i västra Värmland, Jon Sundberg, Nolby, med precis samma anställningstid, 21 år, och samma krävande tjänstgöringsförhållanden uppsagts samtidigt som Koppfält. Uppsägningen hade bifogats brevet, och jag kan betyga herr statsrådet, att något fel på dess klarhet icke föreligger.

Då ett statligt verk söker rationalisera driften, är det framför allt nödvändigt att tillse, att de föreslagna åtgärderna icke onödigt drabba personer, vilka ha familjer och vilka förbrukat sina bästa krafter i verkets tjänst. Att uppsägningarna tillställdes bägge postförarna dagen före julafton verkar kallt affärsmässigt.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag kan icke anse att vad som hittills förekommit i ärendets planläggning är socialt tillfredsställande och uttrycker den förhoppningen, att generalpoststyrelsen vid slutbehandlingen skall finna en mera godtagbar lösning.

Generalpoststyrelsen har vidare anfört, att genom den nya anordningen skulle vinnas vissa postala fördelar inom området, bl. a. att poststationerna efter linjen skulle erhålla den ankommande posten tidigare. Detta förutsätter, att posten utgår med buss från Arvika klockan 8 för att vara i exempelvis Glava något efter klockan 9. Under alla de år Koppfält tjänstgjort har han emellertid själv förgäves sökt få ut posten från poststationen i Arvika så tidigt som klockan 8 på morgonen. Endast i sällsynta fall har han dock kunnat få posten så tidigt som 8,30 och vanligen icke förrän klockan 9.

Skall nu posten lämnas till den klockan 8 avgående bussen, synes följden bli den att åtskillig post icke hinner bli färdigsorterad utan måste kvarlämnas ettdera till följande dag eller till en senare posttur med lastbil. Lika väl som posten kan utlämnas till en busslinje klockan 8 bör den kunna lämnas till den nuvarande postföraren. Att en buss, som måste stanna oupphörligt efter vägen, skulle befordra posten snabbare än en direkt bil förefaller icke troligt.

Den post, som icke hinner sorteras till första morgonturen, är avsedd att utgå senare med särskild lastbil. Detta leder bland annat till att man tvingas laborera med dubbla postväskor och postsäckar, vilka senares innehåll måste finsorteras på olika mottagare, vilket kommer att försena posten ytterligare för dem, som icke hämta posten direkt vid poststationerna. Dessa mottagare torde dessutom bli nödsakade att efterhöra post två gånger dagligen, eftersom en del post måste komma med den efterföljande lastbilen.

En undersökning har givit vid handen, att den större delen av postmängden distribueras i lösväskor, enskilda eller kollektiva. Eftersom väskdistributionen är avsedd att ombesörjas av den tilltänkta lastbilen, som anländer någon gång senare på dagen, så måste denna del av posten anlända till mottagaren senare än nu. Hur man vänder problemet finnes skäl till starka invändningar emot postdirektionens föreliggande förslag. Att en besparing av den storlek generalpoststyrelsen angivit skulle uppstå förefaller icke troligt.

Att något är på tok i orten, som kräver herr statsrådets och generalpoststyrelsens särskilda uppmärksamhet, framgår av den masspetition med icke mindre än 1 100 namn, undertecknad av ortens kommunalmän, lärare, handlande, tjänstemän, jordbrukare och arbetare, vilken ingivits till områdets postdirektion till förmån för den nuvarande postföraren.

Tillåt mig, herr statsråd, att uttrycka den förhoppningen, att detta starka bevis på ortsbefolkningens önskemål icke skall lämnas obeaktat vid ärendets slutbehandling.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson:** Herr talman! Jag kan icke finna någon anledning att ingå i diskussion med interpellanten om huruvida postförhållandena i orten kunna väntas bliva bättre eller sämre efter omregleringen. Förslaget är ju utremitterat till de kommunala myndigheterna i orten, och man får väl räkna med att dessa anse det vara sin skyldighet att tillvarataga de lokala intressena. Jag tror icke, att vi behöva här i riksdagen diskutera den sidan av saken.

Interpellanten har sökt bestrida riktigheten av den uppgift, som generalpoststyrelsen lämnat, att postföraren Koppfält i förväg var underrättad om, vad som skulle ske. Jag vet icke, om interpellanten sitter inne med förstahandsuppgifter, om han har träffat Koppfält och om denne inför honom personligen har givit den framställning, som interpellanten här återgivit. Jag har icke haft tillgång till förstahandsuppgifter, utan jag har fått mina uppgifter från

Svar på interpellation. (Forts.)
generalpoststyrelsens chef, som lämnat dem under ämbetsmannaansvar. Av hans förklaring framgår, att Koppfält den 21 maj 1943 i vittnens närvaro erbjöds anställning hos trafikförvaltningen Göteborg—Dalarne—Gävle, för den händelse hans tjänst som postförare skulle upphöra.

Herr **Werner:** Herr talman! Mina uppgifter har jag hämtat från Stockholmstidningens korrespondent, som i brev av den 16 februari till undertecknad meddelat mig innehållet i ett samtal, som han haft med Koppfält. Han försäkrade, att Koppfält uppgivit för honom, att han icke tidigare erhållit kännedom om den tilltänkta uppsägningen. Att så varit förhållandet bestyrkes även därav, att den andre postföraren, som skulle drabbas av avskedande, i brev till mig uppgivit, att icke heller han ägt kännedom om den tilltänkta uppsägningen. Även han erhöll sin uppsägning dagen före julafton. Jag har icke på något sätt bestritt, att postverket tänkt bereda Koppfält en reträttplats som chaufför vid trafikförvaltningen Göteborg—Dalarne—Gävle, men jag anser det anmärkningsvärt, att han efter att i tjugoett år ha innehaft anställning såsom entreprenör i postverkets tjänst skulle skiljas från denna anställning och i stället, vid relativt hög ålder, anställas såsom vanlig trafikchaufför i ett enskilt bolags tjänst. Bara den omständigheten anser jag vara så pass anmärkningsvärd, att jag hoppas, att herr statsrådet icke kommer att dela postdirektionens inom distriktet uppfattning i frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Herr statsrådet *Rubbestad* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 139, angående inrättande av en försöksgård i Norrbottens län, m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 103, angående anslag till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 113, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 114, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 115, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;

nr 116, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas; och

nr 121, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret;

till statsutskottet propositionen, nr 122, angående anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 123, angående försäljning av stadsägan nr 728 i Hälsingborg;

till statsutskottet propositionerna:

nr 125, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 126, angående statsbidrag till avlönande av lärare vid frälsningsarméns skolhem Sundsgården i Hilleshögs socken; och

nr 127, angående bidrag till restaurering av Skara domkyrka;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 128, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 129, angående överlåtelse till stiftelsen Kungl. gyttjebad- och brunnsanstalten Loka av äganderätten till kronolägenheten Loka nr 1[1] i Grythytte socken;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 130, angående befrielse i vissa fall från skyldighet att ånyo erlägga till kommissionär i domsaga inbetalade, av kommissionären förskingrade stämpelavgifter;

till statsutskottet propositionerna:

nr 131, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 132, angående anskaffande av ytterligare en statsisbrytare m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 133, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459);

nr 134, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 420) angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension; och

nr 135, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 136, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); och

nr 137, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 138, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 14 maj 1943 (nr 245) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 140, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 458) om inskränkning med hänsyn till försvaret i rätten att avverka skog.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 442 av herr *Sundström* i Vikmanshyttan *m. fl.;*

nr 443 av herr *Senander;* och

nr 444 av herr *Lundgren;* samt

till behandling av lagutskott motionen nr 445 av herr *Senander m. fl.*

§ 5.

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen jämte väckt motion angående utredning om underlättande av deltagande i val till riksdagens andra kammare och kommunala val.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 14 januari 1944 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 10, med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i samband därmed förehaft den inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motionen, nr 100, av herr *Hall m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning genom sakkunniga och förslag till 1945 års riksdag om underlättande av deltagande i val till riksdagens andra kammare och kommunala val».

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 10 icke kunnat i oförändrat skick bifallas, för sin del ville antaga av utskottet framlagt förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

2) att riksdagen, i anledning av motionen II: 100, i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och förslag i frågan angående underlättande för de röstberättigade att deltaga i allmänna val.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandström, Thorell* och *Nolin*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen — — — (= utskottet) — — — till riksdagen;

2) att motionen II: 100 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Thorell:** Herr talman! Som synes ha tre ledamöter av utskottet vid detta utlåtande fogat en reservation. Det innebär icke, att vi på något sätt skulle vara oense med övriga ledamöter beträffande den kungl. propositionen. I den delen har utskottet varit fullkomligt enhälligt. Oenigheten gäller blott den av herr Hall med flera väckta motionen om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning genom sakkunniga och förslag till 1945 års riksdag om underlättande av deltagande i val till riksdagens andra kammare och kommunala val. Den frågan anse reservanterna vara för tidigt väckt. Vid förra riksdagsmannavalet var det tillåtet för vissa grupper av väljare att avlämna sina valsedlar på annan ort än den, där de normalt skulle ha röstat. Denna anordning fungerade mindre väl. Vid 1942 års kommunala val användes en annan metod, som innebar, att det var tillåtet att avlämna sin röst vid postanstalt. Denna metod slog mycket bra ut i tillämpningen.

I den kungl. propositionen föreslås nu, att samma röstningsmetod skall användas vid andrakammarvalen. Utskottet har föreslagit en liten avvikelse från den kungl. propositionen: tiden för röstningen å postanstalt skall utsträckas. Vi ha ännu icke någon erfarenhet av hur denna metod verkar, och Kungl. Maj:t har därför haft mycket svårt att bilda sig en uppfattning om metodens lämplighet vid andrakammarval. Under sådana förhållanden ha reservanterna ansett det vara för tidigt att begära en sådan utredning som i motionen föreslagits. Vi ha pekat på att Kungl. Maj:t säkerligen kommer att med in-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)

tresse följa denna frågas utveckling, och att Kungl. Maj:t, sedan erfarenhet vunnits, om så anses nödvändigt, kan komma med nya ändringsförslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Hall:** Herr talman! Med anledning av vad en av reservanterna nyss yttrat har jag några invändningar att framföra, som jag tror ha rätt mycket med denna sak att göra. Reservanterna säga, att de icke haft erfarenhet av hur röstningsmetoden verkar vid ett andrakammarval. Detta påstående är felaktigt. Vid 1940 års andrakammarval prövades en röstningsmetod, som var något annorlunda utformad än den nu föreslagna. Då misslyckades en tredjedel av väljarna, då de försökte använda metoden i fråga. Om reservanterna hade gjort sig besvär att titta på den sakkunnigutredning, som framlades år 1941, då bestämmelserna skulle bearbetas för att göras lämpliga vid kommunala val, hade de fått ett siffermässigt belägg för detta. Av 56 210 utfärdade röstlängdsutdrag kunde 41 318 användas, och av dessa senare kasserades 2 949. Alltså ha ungefär 33 % av de väljare, som försökt begagna metoden, misslyckats. Man har icke gjort någon motsvarande beräkning beträffande 1942 års val, men de siffror man fått fram tyda på att misslyckandet då var om möjligt ännu större. Det är mot bakgrunden av dessa siffror man får se utskottets skrivelseförslag liksom den motion som jag och några andra kammarledamöter väckt.

Det utlåtande, som här föreligger, går i huvudsak ut på tillstyrkande av Kungl. Maj:s proposition, med den ändringen att utskottet vill att postanstalterna skola hålla öppet något längre tid än Kungl. Maj:t föreslagit. Det är självfallet en förbättring, och jag hoppas, att kammaren kommer att biträda utskottets förslag på denna punkt. År 1942 gjordes det ett försök att få till stånd en ny anordning, men man fick det beskedet, att det material, som skulle användas vid ett val, måste förberedas redan i februari månad. Det finns således ingen möjlighet att vid innevarande års riksdag beträffande röstningsmetoden införa bestämmelser, som kunna tillämpas redan vid andrakammarvalen i höst. Det är därför vi i vår motion icke framställt något annat yrkande än om bifall till Kungl. Maj:ts proposition och skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning. Det gäller icke någon större fråga. Före år 1940 hade man ett annat system: vissa yrkesgrupper hade möjlighet att rösta före valdagen. Denna möjlighet begagnades i mycket liten utsträckning. Det var först efter de omfattande militärinkallelser, som föranleddes av det pågående kriget, som man på allvar började fundera på dessa saker. Det infördes en ny metod, som för sin tillämpning förutsatte utfärdande av s. k. röstlängdsutdrag. Dessa röstlängdsutdrag ha som bekant ställt till en massa trassel. Den röstberättigade måste flera dagar i förväg vidtaga vissa åtgärder för att bli i tillfälle att rösta. Det säger sig självt, att varje system, som av väljaren kräver veckolånga förberedelser för att han skall bliva i stånd att rösta, är föga ägnat att i nämnvärd mån underlätta valdeltagandet. Om man har detta i sikte, när man går att reformera på denna punkt, har man, tror jag, en god riktpunkt.

De praktiska uppslag, som man i övrigt efterlyst vid utskottsbehandlingen, behandlas i de handlingar, som sedan flera år tillbaka finnas i detta ärende. I de yttranden, som avgivits av de politiska partierna och i motioner här i riksdagen, ha givits mycket utförliga anvisningar om hur man kunde gå tillväga för att få till stånd ett enklare förfarande. Riksdagen har ju också en gång accepterat ett enklare förfarande. Jag syftar på det system som användes före år 1940. Då gällde emellertid den besynnerliga bestämmelsen, att man i

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)
stället för att man kunde anlita postverket skulle ha ett särskilt kvalificerat vittne. Som väljarna ofta hade mycket svårt att anskaffa ett sådant befanns emellertid detta system opraktiskt. När jag första gången föreslog, att man skulle sätta in postverket som röstmottagare, hälsades jag så att säga med ett gott skratt. Ett par år efteråt accepterade emellertid riksdagen postverket såsom röstmottagare. Jag förstår icke varför man icke kan acceptera postverket såsom ett kvalificerat vittne. Det har man redan nu praktiskt taget gjort, fastän man ju infört krav på avlämnande av röstlängdsutdrag. Bestämmelserna om avlämnande av röstlängdsutdrag kunna betecknas som en alldeles ny byråkratisk utsmyckning på vårt röstningssystem, en utsmyckning som man under hela 1930-talet ansåg överflödig. Detta är ett av de uppslag, som kommit fram i de handlingar, vilka i detta ärende ingivits under årens lopp. Jag skall gärna stå till tjänst med flera exempel, men jag tror det räcker med vad jag sagt beträffande en av de riktlinjer, efter vilka en utredning bör arbeta.

Det finns i vår vallag åtskilligt annat som är så pass egendomligt, att jag tror det förtjänar påpekas i detta sammanhang. Den röstning på främmande ort, som möjliggjorts genom gällande invecklade system, saknar praktisk betydelse för mandatens fördelning. De som begagna sig av den ifrågavarande röstningsmetoden, äro alltför få för att deras röster skulle kunna i nämnvärd utsträckning påverka valutgången. För oss, som å de politiska partiernas vägnar skola fungera som valmakare, vore det också en välgärning, om bestämmelserna om rätt för väljare att rösta på främmande ort kunde avskaffas, ty det finns faktiskt ingenting som vållat oss så mycket besvär för så klent resultat som denna form av röstning. Vårt arbete skulle bliva ofantligt mycket enklare, om detta slags röstning avskaffades.

Emellertid har ju numera den uppfattningen slagit igenom, att det skulle vara orätt, om en av samhällsangelägenheter verkligt intresserad medborgare skulle betagas möjligheten att utöva sin rösträtt, ifall han av tjänsteangelägenheter eller någon annan anledning hindrades från att på övligt sätt deltaga i valet. Kungl. Maj:t och riksdagen ha böjt sig för denna uppfattning. Redan på 1930-talet började man experimentera med anordningar, som skulle möjliggöra för valmän att rösta på främmande ort. Det kan ju icke bli fråga om att avskaffa gällande bestämmelser utan att sätta några andra i stället. Det gäller nu att få litet reda och konsekvens i systemet. Gällande bestämmelser äro så inkonsekventa, att de icke gärna i längden skulle kunna bestå. Vad sägs till exempel om följande exempel? Om posten eller järnvägen skickar bort en tjänsteman på valdagen och denne således icke kan rösta på sin vallokal, får han rösta dagen före eller rentav 18 dagar före, men om telegrafverket på valdagen skickar ut en man utefter sina obygdslinjer, varigenom han icke kan rösta hemma, är han förhindrad att rösta. Om någon begår rånmord och får livstids straffarbete, så kan han så länge han avtjänar straffet ändå rösta, under förutsättning att han är gift, men om en man, som råkar ut för olyckan att bryta benet av sig och hamnar på lasarettet, är ogift, finns det ingen möjlighet i världen för honom att avgiva sin röst. Det vimlar av sådana orimligheter. Nog borde man väl kunna förstå, att det under sådana förhållanden är motiverat att man skriver till Kungl. Maj:t i syfte att få till stånd en lämpligare anordning. Jag är säker på att om praktiskt folk finge titta på denna sak, det skulle vara möjligt att skapa ett system, som vore bra mycket rimligare och bättre än det vi för närvarande ha.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Bergquist:** Herr talman! Konstitutionsutskottet har i allt väsentligt godtagit det förslag, som innefat-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)

tas i den kungl. propositionen. Endast på en punkt har utskottet gjort ändring. Om jag rätt fattat utskottet, innebär mellertid denna ändring ingen reell ändring, utan ger uttryck för samma uppfattning, som legat till grund för propositionen. Konstitutionsutskottet har föreslagit, att direkt i lagen skall införas bestämmelse, att i regel skall postanstalt hållas öppen två timmar på valdagen, och också angivit, vilka tider öppethållandet bör avse. Men utskottet har också sagt, att Kungl. Maj:t har möjlighet att dispensera från detta. Jag hade, då denna proposition utarbetades, under allvarligt övervägande att föra in i lagen en bestämmelse motsvarande den som konstitutionsutskottet föreslagit, men med hänsyn till de mycket växlande förhållanden, som råda i landet, ansåg jag det icke direkt nödvändigt att lagfästa detta, utan jag tänkte mig, att det finge Kungl. Maj:t i administrativ ordning fastställa. Därvid borde det avgörande för Kungl. Maj:t vara, att på alla postanstalter, där man normalt kunde räkna med någon omfattning av röstningen, borde det vara öppet två timmar, en på förmiddagen och en på eftermiddagen. Nu har utskottet ansett, att detta bör lagfästas. Såvitt jag förstår är det icke från utskottets sida meningen att markera någon skiljaktighet från Kungl. Maj:t. Jag utgår nämligen från att konstitutionsutskottet liksom Kungl. Maj:t anser, att en del smärre postanstalter i ödedistrikten, där man ej behöver räkna med någon som helst röstning, icke skola behöva hållas öppna två timmar. Det är detta som generalpoststyrelsen haft bekymmer att ordna på en del smärre postanstalter. Jag vill fastställa, att jag tolkat konstitutionsutskottets uppfattning så, att i sak äro Kungl. Maj:t och utskottet ense.

Sedan har konstitutionsutskottet gjort en hemställan, att man skulle försöka ordna det så, att i god tid före valet skulle på alla postanstalter finnas lätt tillgänglig en förteckning med uppgift å de tider, under vilka postanstalterna äro öppna på valdagen. Det är naturligtvis mycket önskvärt, att så skall kunna ske, men jag har vid förfrågan under hand hos generalpoststyrelsen fått den uppgiften, att det är synnerligen svårt. Vi ha ett stort antal postanstalter, där röstning kan ske, jag vill minnas mellan 4 000 och 5 000. Men det är självfallet, att jag efter den hemställan utskottet gjort kommer att taga upp kontakt med generalpoststyrelsen och se efter, om det är tekniskt möjligt och icke drar för stora kostnader att genomföra det förslag som här framlagts.

Utöver detta har konstitutionsutskottet gjort ett förslag att igångsätta en mera allsidig utredning, som skulle undersöka vad man ytterligare kan göra för att underlätta deltagandet i valet för dem, som äro förhindrade att i vanlig ordning rösta på valdagen. Konstitutionsutskottet har ansett sig kunna angiva tiden, då utredningen bör komma i gång, nämligen redan före höstens val, och utskottet har också ansett sig kunna angiva, hur denna utredning bör vara sammansatt. Jag antar, att det avser någonting i likhet med motionen, att där icke bör vara enbart juridisk sakkunskap tillfinnandes utan även det praktiska livets män. Men jag skulle hava satt värde på, om utskottet velat närmare angiva vad som bör utredas. Herr Hall har lämnat en katalog på olika önskemål som han har. Jag vet icke, om konstitutionsutskottet har samma uppfattning som han framfört. För mig är frågan: syftar konstitutionsutskottet till att taga upp en allsidig utredning angående hela systemet för underlättande av valdeltagandet, eller skall man göra en utredning, som endast innebär, att man med ledning av erfarenheterna från poströstningen söker bättra på det systemet och göra det så smidigt som möjligt? Det är två skilda saker. Skall man sätta i gång en stor utredning, som skall syfta till att undersöka ett kanske fullständigt nytt system för röstning på annan ort, är

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)

det en ganska vittfamnande uppgift. Det skulle vara intressant att från konstitutionsutskottets sida få litet närmare klarhet. Det har ju onekligen stor betydelse för de direktiv, som böra givas denna utredning, eller, om direktiv ej skola givas, för utredningens arbete.

Jag skall till slut bara nämna några ord i anledning av vad herr Hall sade. Herr Hall har skrivit under en motion, som jag får beteckna som ovanligt från. Herr Hall har uttömt sin vredes skålar över Kungl. Maj:t och en omöjlig byråkrati, som står hindrande i vägen för alla förnuftiga och praktiska reformer på området. Jag fick emellertid den uppfattningen efter herr Halls anförande, att fränheten mildrats något under tiden från motionens skrivande och till talet i kammaren. Det gav mig endast anledning till glädje.

Herr Hall uttalade i sin motion och även här, att man ställt upp så mycket hinder och svårigheter för ett utnyttjande av de möjligheter, som nu finnas för att rösta på annan ort än vallokalen, och att det ej finnes några reella skäl för detta, utan att det är den omöjliga byråkratien, som bara vill trassla till och krångla med lagstiftningen så mycket som möjligt. Herr Hall framhöll också, att med anledning av allt trassel, som kommit in i lagarna, hade det system, som vi nu använda, blivit misslyckat. Jag vill erinra, att 1940 avgåvos 41 318 röster av personer, som voro förhindrade att deltaga i röstningen på vallokalen. Av dessa röster kasserades visserligen en stor procent, 8,1 procent, vilket är ett oerhört högt kassationstal i fråga om röstning. Men det var dock ett ganska betydande antal, som utnyttjade detta system. Vid 1942 års val avgåvos inför särskilda röstmottagare på posten, om man räknar med de olika valen, sammanlagt 65 000 röster. Det är ett ganska betydande antal. Jag tycker icke, att man kan säga, att detta är ett katastrofalt misslyckande. Det blev en kassation vid landstingsvalen av 2,6 procent och vid stadsfullmäktigvalen av 1,5 procent, även det ganska höga siffror men dock intet anmärkningsvärt. Jag tror man kan säga, att detta innebär en förbättring i förhållande till tidigare system och att systemet slagit relativt väl ut, även om det finns anledning att undersöka, om man inte kan göra det ännu smidigare.

Men herr Hall har utöver detta allmänna missnöje också framhållit, att Kungl. Maj:t icke skött saken på ett lämpligt sätt. Herr Hall har anmärkt, att propositionen framlagts för riksdagen på sådan tid, att det praktiskt taget varit omöjligt att göra ändring. Man borde enligt hans mening ha framlagt den åtminstone inför höstriksdagen. Herr Hall har också anmärkt på att jag i den sakkunnigutredning, som jag igångsatt, ej utnyttjat det praktiska livets män, utan tagit den sakkunskap, som finnes mellan justitieministerns bord och närmaste vägg. Det är riktigt att jag gjort det. Men när herr Hall riktar kritik mot mina åtgöranden, tycker jag, att den är obefogad och onödig. Herr Hall har kanske icke riktigt uppfattat vad för syfte den utredning, som jag satt i gång, skulle tjäna. Jag har ej avsett att undersöka hela problemet, om man kan underlätta deltagandet i val på andra sätt än här är fråga om, utan bakgrunden till den utredning jag satt i gång är endast, att då man 1942 genomförde poströstningen vid kommunala val uttalade både Kungl. Maj:t och riksdagen, att sedan man fått erfarenhet från detta val, det borde undersökas, om ej samma metod borde kunna användas för riksdagsmannavalen. I anledning av detta lät jag i början av förra året skrivelser utgå till olika partiorganisationer och myndigheter för att få klarhet om deras erfarenhet av poströstningen. Den allmänna uppfattningen var att poströstningen var bättre än det system, som tillämpades vid 1940 års riksdagsmannaval. Med anledning av detta lät jag igångsätta en teknisk revision av riksdagsmannavallagen och ingenting annat. Min avsikt var icke att taga upp en undersökning om vidga-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)

de möjligheter att rösta annorstädes än på vallokalen, utan hela syftet med utredningen var att flytta över bestämmelserna från den kommunala vallagen till riksdagsmannavallagen. Då tycker jag, att det är naturligt, att jag icke använt annan än teknisk sakkunskap för dylika rent lagtekniska uppgifter. Även om man anser, att det praktiska livets människor borde ha kommit med, vill jag tillbakavisa det kanske väl starka förakt, som herr Hall hyser för den sakkunskap jag använt. Det är en man, som sedan 1934 varit expert på vårt valsystem och stått till socialdepartementets tjänst; han har deltagit som valförrättare vid många val och hör i övrigt till dem, som kanske bäst behärska vårt valsystem.

Jag har velat giva denna förklaring för att den uppfattningen icke skall stå kvar, att Kungl. Maj:t nonchalerat denna fråga och tagit den på ett lättvindigt sätt. Jag har icke haft anledning att göra annat än placera in bestämmelserna om poströstning i riksdagsmannavallagen. Det är vad som skett och vad som varit syftet med utredningen och propositionen här. Vid sådant förhållande har jag icke haft anledning att framlägga denna proposition tidigare.

Jag anser nog också — det vill jag säga — att det är ganska klokt att innan man ger sig in på några större utvidgningar av poströstningsförfarandet man avvaktar erfarenheten från ännu ett val. Hittills har man erfarenhet från 1942 års kommunala val. Vi få i höst erfarenhet från riksdagsmannavalet. Det är självfallet, att då posten första gången övertog dessa uppgifter det gnisslade litet här och där. Alla voro icke rustade på bästa sätt att sköta detta. Man har all anledning att tro, att när det andra gången skall tillämpas man skall gå bättre rustad till verket och att man alltså kan få dessa regler i praktiken genomförda på ett mera smidigt sätt än tidigare.

Sedan är det givet, att det kan finnas anledning att med ledning av erfarenheter, som man gjort vid dessa två röstningar, undersöka om systemet kan uppmjukas och förbättras på en del punkter. Jag tror emellertid att man vid en sådan undersökning inte får alltför mycket förbise betydelsen av det som kallas valsäkerhet. Det är nog något som man har all anledning tänka på. Enligt min mening bör man undersöka om man utan eftersättande av valsäkerheten kan genom modifieringar av det nu tillämpade systemet komma till ett bättre resultat, som gör det lättare för medborgarna att fullgöra sin röstning.

Herr **Fast:** Herr talman! Jag tror inte det råder så stora skiljaktigheter i åsikterna som här tycks ha framgått av den förda debatten. För egen del är jag fullständigt överens med justitieministern i hans tolkning av vad utskottet anfört i den första delen. Och i fråga om den andra delen vill jag endast framhålla betydelsen av att underlättandet av medborgarnas rösträtt icke får sammankopplas med frågan, huruvida postens öppethållande på valdagen för detta ändamål kostar några tusen kronor mer eller mindre.

Jag tror att jag i det sammanhanget kan tala på utskottets vägnar, och jag anser att detta är en angelägenhet av den storleksordning att det absolut inte kan få anläggas ekonomiska synpunkter på spörsmålet, huruvida ett postkontor skall ha öppet någon timme mer eller mindre. Men utskottet har, som justitieministern också erinrade om, därvidlag av sakliga skäl varit ganska försiktigt och menat att man vid dessa mindre postanstalter, dit kanske ingen eller blott någon enstaka röstande kommer, inte skall behöva den utsträckta tid för öppethållande som i övrigt har ifrågasatts. Självklart är också, att vid det förestående valet, liksom tidigare, dessa två timmar inte räcka till vid vissa postanstalter, utan jag är övertygad om — därvidlag är jag också ense med justitieministern

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)

och även med generalpoststyrelsen — att sådana postanstalter behöva vara öppna hela dagen.

Beträffande den andra delen, nämligen frågan om en utredning, har en av reservanterna liksom sedermera justitieministern förmenat, att det egentligen är ett ganska magert uttalande utskottet gjort, ty det ger inte några direktiv. Jag är den förste att erkänna att det är en svaghet i utlåtandet, att man inte där ger fullödiga och uttömmande direktiv, men jag tror det är ganska omöjligt att göra detta. Det har också förekommit åtskilligt i denna fråga som kan vara direktiv nog. Det är dock ett faktum, vilket justitieministern också medgav, att vi med hänsyn till tidsförhållandena, befolkningens rörlighet bl. a., måste säga att det nuvarande systemet — som jag gärna erkänner är en förbättring av ett tidigare system — blott tillämpats i ringa utsträckning. Detta är tillräckligt för att säga oss i utskottet att i en fråga av den medborgerliga storleksordning det här gäller man inte utan vidare kan slå sig till ro. Jag skulle beklaga om direktiven bli alltför snäva så att utredningen ovillkorligen behöver hålla sig inom ramen för det nuvarande systemet, ty då kommer man inte att tystna på de håll där man är synnerligen missnöjd, utan utredningen bör bli förutsättningslös. Man bör dels undersöka möjligheterna till ett bättre och smidigare förfarande inom ramen för nuvarande system men dels även undersöka andra möjligheter utom ramen för detta system.

När utskottets majoritet har sagt, att den anser att sakkunnigberedningen bör tillsättas före detta års riksdagsmannaval, har detta inte skett därför att man inte vill att utredningen skall beakta de erfarenheter man får vid årets val, utan för att man skall kunna beakta dem på det riktiga sättet. Om utredningen är tillsatt dessförinnan blir det möjlighet att vidta vissa åtgärder och göra observationer och dylikt i avsikt att bedöma resultatet av detta års val, vilket det kanske inte annars kommer att bli. Det är orsaken till att man har skrivit på angivet sätt.

Jag har icke någon anledning att för utskottets del gå in på någon polemik gent emot justitieministern angående det nuvarande systemet och den tekniska utredning som ägt rum. Det är alldeles riktigt att utskottet här har begärt, att det system, som tillämpats vid de kommunala valen 1942, jämväl måtte tillämpas vid riksdagsmannavalen i år, och därför har det inte funnits något annat för departementet att göra, det är jag den förste att erkänna. Men jag tror det blir nödvändigt, när det nu är fråga om en utredning av någon annan art, som inte bara gäller ett tekniskt förfarande, att även sådana som syssla med val ifrån partiernas sida tagas i anspråk, och jag behöver väl knappast ge justitieministern någon anvisning om att den ofta återkommande motionären själv bör vara med om att pröva sina krafter tillsammans med de juridiskt sakkunniga personer som också äro erforderliga. Jag uttalar redan nu den förhoppningen att de även skola trivas bra tillsammans vid sidan av andra i valpolitiskt avseende förfarna personer: det brukar i regel bli så vid utredningar.

Till sist bara ett par ord till reservanten i denna kammare, som säger att man bör inte nu besluta en utredning därför att man kan inte ge direktiv. På den punkten har jag redan svarat honom, men när jag läser igenom reservationen finner jag ett litet spår av tveksamhet jämväl hos reservanterna, ty de tillägga i slutet av motiveringen, att Kungl. Maj:t givetvis bör med uppmärksamhet följa utvecklingen på området och verkställa de utredningar som kunna vara erforderliga. Där har man uttalat sitt förtroende för Kungl. Maj:t. Jag har ingen anledning uttala något misstroende, men jag menar att skall man sätta i gång en utredning, är det lika bra att det sker med riksdagens medverkan.

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)

Ja, herr talman, detta är i korthet vad jag har att anföra, och jag yrkar med hänsyn till det nuvarande läget bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr **Thorell:** Herr talman! Om jag skulle börja med att besvara vad den föregående ärade talaren senast yttrade vill jag bara framhålla, att jag redan i mitt första anförande påpekade just det som herr Fast nu upprepade. Vi ha inte något emot ett underlättande av valdeltagandet, det framhöll jag redan då. Vad som skiljer oss reservanter ifrån utskottet är endast det att vi anse, att utskottet inte nu bör begära denna utredning, emedan frågan är för tidigt väckt.

Sedan jag begärde ordet har herr statsrådet yttrat sig och gått igenom frågan så grundligt, att jag inte har någon anledning att uppehålla mig så mycket vid den. Jag vill endast betona min uppfattning, att herr statsrådets yttrande stödde reservanternas åsikt, att det först och främst är ganska svårt att överhuvudtaget kunna göra en sådan utredning, att det vidare saknas direktiv för hur denna utredning skall läggas upp och att det för övrigt ännu saknas tillräcklig erfarenhet på området.

Då det således förhåller sig på det sättet, herr talman, att den förda diskussionen inte kunnat övertyga mig om att reservanterna ha fel, vill jag vidhålla mitt yrkande om avslag på herr Halls motion.

Herr **Hallén:** Herr talman! Jag kan inte neka till att den här diskussionen, trots att den gäller ett inte alltför spännande och fängslande ämne, ingalunda saknar sina poänger. Man lägger t. ex. märke till att herr statsrådet själv ställer sig litet kritisk gent emot utskottet, som han säger tilltror sig både att kunna ange när en viss utredning skall påbörjas och även när den skall kunna avslutas. Vidare få vi bevittna en liten uppgörelse, och den är väl inte slut ännu, mellan herr statsrådet och motionären, vilken jag liksom herr Fast inte finner att vi från utskottets sida ha någon direkt anledning att engagera oss i. Och sedan få vi höra en ledamot av kammaren så att säga redan inkassera den blivande utredningen och tippa en av dem som skola sitta med i densamma.

Jag säger detta inte alls för att jag har något att invända däremot. Jag tror detta är mycket bra, men det är i alla fall ganska märkligt att se de nya metoderna liksom kanske även detta att statsrådet tar upp till sådan ingående granskning vad en enskild motionär har sagt, så mycket mer som ju i detta fall hans argument och synpunkter — vare sig de äro höviska eller mindre höviska — inte kommit till synes i utskottsutlåtandet.

Emellertid skulle jag vilja säga att herr statsrådet alldeles riktigt tolkar utskottets lilla ändringsförslag. Vi mena att det bör finnas ett sådant smidigt förfaringssätt. Skillnaden är bara den att vi inte vilja, att det skall vara generalpoststyrelsen som i sista hand bestämmer detta, utan vi vilja lägga avgörandet i Kungl. Maj:ts hand. Men att systemet i praktiken skall kunna tillämpas såsom herr statsrådet anser äro vi fullt ense om.

Sedan bara några ord angående den sista delen, som gäller den ifrågasatta utredningen. Herr statsrådet kan ju med allt skäl efterlysa närmare direktiv och exempel på vari det nuvarande systemet brister. Jag kan begränsa mig till att säga, att den katalog av olägenheter som herr Hall presenterar också ha refererats i utskottet, ehuru vi inte funnit det nödvändigt att upprepa dem här i samband med den ifrågasatta skrivelsen, men vi kunna nog sägas i stort sett ställa oss bakom motionären i detta avseende. Herr statsrådets mening var ju även att det finns anledning undersöka, om inte röstningsförfarandet kan

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)

ytterligare förenklas för den enskilde, som han sade. Jag tror också att detta kan vara behövligt. Jag vill såtillvida instämma med statsrådet, att man inte kan lasta regeringen för att den denna gång begränsar sig till en teknisk utredning. Vi ha inte begärt annat från riksdagens sida, och mer kan man inte heller begära i detta sammanhang. Men det är faktiskt så att det bland dem som skola syssla med valet, de olika partiernas ombudsmän, finns en ganska kritisk inställning på vissa punkter. Jag tror därför det är befogat att i en utredning utrymme beredes även den sakkunskapen.

Herr statsrådet frågade, om vi endast åsyftade att samla erfarenheter från det förestående andrakammarvalet. Jag vill då påpeka att vi skriva, att vi vilja undersöka frågan både om systemets förenkling och om dess komplettering. Detta innebär alltså att vi vilja se frågan i ett större sammanhang och ta upp även de spörsmål, som inte direkt beröras av röstning på postanstalt. Jag uttalar en förhoppning om att en sådan utredning måtte komma till stånd och ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hall:** Herr talman! Den motion jag väckt har här blivit föremål för utförligt bemötande av statsrådet. Det är inte så mycket att säga om detta bemötande i den mån det rör motionens form. Jag vill bara säga, att jag tror inte det är alldeles nödvändigt att en motion i riksdagen skrives som ett protokollsutdrag från Föreningen för befrämjande av tråkigheten på landsbygden. Om jag har tillåtit mig skriva motioner på senare år i något friare former, beror detta inte minst därpå att jag tycker att det skall stå något i en riksdagsmotion som är värt att läsa och inte bara tomma upprepningar av juridiska formler, som sannerligen inte göra någon människa glad. Jag menar ingenting illa med detta skrivsätt, och då nu herr statsrådet anser sig kunna konstatera att jag har mildrat tonen ifrån motionen till mitt anförande i kammaren, kan jag nog å min sida konstatera, att statsrådet har tagit ett språng ifrån den nonchalans, varmed han vinkar av alla mina synpunkter på två rader i propositionen, till det utförliga och vänliga och tillmötesgående anförande, som han här hållit i kammaren.

I sak är det bara ett par invändningar jag har att göra. Herr statsrådet yttrade, att man kan väl ändå icke säga att systemet varit direkt misslyckat och påvisade vidare hur stor kassationsprocenten varit. Därvidlag beror det emellertid på hur man räknar. Jag måste vidhålla, att alla de som rekvirerat röstlängdsutdrag varit intresserade av att rösta. Med utgångspunkt från den siffra man då kommer till måste man också räkna misslyckandena, och då måste jag konstatera, att under såväl år 1940 som år 1942 har en tredjedel av dem, som försökt rösta på detta sätt, misslyckats. Nu kan man naturligtvis ha olika anspråk på ett misslyckande. Nog skulle det möta mycket uppseende om andra väljare skulle misslyckas i samma utsträckning i sina strävanden att avgiva sina röster. Jag tror därför att det är sakligt starkt grundat att säga, att detta system icke är bra som det är, utan att förändringar krävas.

Som ett skäl för sin ståndpunkt har statsrådet vidare åberopat, att postverket inkopplats först 1942 och att det är förklarligt, om det gnisslade någonstans första gången postverket försökte sig på detta. Jag medgiver att det är mycket förklarligt, att det gnisslar på ett eller annat postkontor och att det i enstaka fall förekom något sådant som att när en person kom in på ett postkontor för att rösta posttjänstemannen satte upp ett förvånat anlete och sade: Ja, rösta får ni göra någon annanstans, men inte här. Posttjänstemannen hade alls icke observerat meddelandet från generalpoststyrelsen. Sådant har emellertid hört till undantagsfallen och spelar ingen roll. Genom telefonmeddelande från någon av ortens partiombudsmän, som meddelade var posttjänstemannen skulle hitta be-

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)

stämmelserna, rättades sådant till. Det har icke varit hos postverket som det gnisslat, ty postverket har som i alla sina uppgifter skött sig briljant. Vi ha ett utomordentligt postverk i landet. Nej, det är röstlängdsutdragen som gnissla. Så länge vi ha denna orimlighet kvar i lagstiftningen, kommer hela den apparaten att gnissla. Det går icke att uppställa sådana krav för folket när det gäller att rösta, att man måste vidtaga åtgärder därför flera veckor i förväg. Vidhåller man överhuvudtaget ett så orimligt krav, tror jag det är bättre att förbjuda hela den här tillställningen. Det är en drift med väljarna, som uteslutande bli missnöjda. Det hela åstadkommer så mycket missnöje hos både väljare och valorganisationer, att man kan säga, att det är mera elände och arbete med den här proceduren än med hela valrörelsen i övrigt. Om man kunde tänka sig att gå tillbaka till kravet på legitimation och den säkerhet, som man godkände före år 1940, skulle man däremot få en riktpunkt för sitt arbete, och då borde det inte vara större svårigheter att jämka ihop meningarna på den här punkten.

Det är inte vår mening, att vad som döpts till valsäkerhet skall äventyras. Men jag vill erinra om att hela detta begrepp har fått en annan innebörd på senare åren än det hade under den tid, då rösträtten var starkt begränsad, då 7, 8 eller 10, 15 människor avgjorde valet i en kommun. Då var det någon mening med eller rättare mera betydelsefullt att en person röstade, ty han kunde faktiskt avgöra valet. Nu är det alltid fråga om stora röstetal. Följaktligen ha människorna slutat upp med sina små valfinurligheter och att fuska vid valen. Det lönar sig icke; och att ta på sig straffrisker för fusk, som ändå ej kan leda till något resultat, det gör icke friska människor. Man behöver därför ej med nödvändighet vidhålla de gamla och mycket arbetskrävande kontrollbestämmelserna. Vi kunna nå full valsäkerhet med mycket enklare anordningar. Äro vi överens om att undersöka möjligheterna, hitta vi nog också den rätta vägen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Bergquist:** Först vill jag med glädje konstatera, att både herr Hall och jag tycks ha blivit bättre människor. Han har blivit mildare och jag tycks ha släppt den nonchalans, som enligt herr Hall kännetecknade mig då propositionen skrevs, och blivit mera förstående för hans synpunkter. Jag skall icke ingå i någon kritik av hans sätt att skriva motioner. Jag anser det vara ett tacknämligt företag att skriva motionerna mera njutbara och läsbara än de i allmänhet äro nu för tiden. Men man behöver ej driva sin lust att göra motionerna trevliga så långt, att man slår över till att bli onödigt elak eller komma med sarkasmer, som icke ha riktigt underlag i verkligheten.

Beträffande den fråga, som vi nu behandla, vill jag säga, att jag är tacksam för att konstitutionsutskottet angivit litet närmare vart utskottet syftar med sin begäran om skrivelse. Jag har, som jag nämnde i mitt förra anförande, anledning att se till vad som kan behöva förbättras på detta område och att just med ledning av de erfarenheter, som valen kunna giva, undersöka vad vi behöva göra för att göra systemet lättare och smidigare. Jag tror nämligen, att det är av betydelse att underlätta valdeltagandet för de svenska medborgarna. Det är ett demokratiskt krav av ganska stor räckvidd. Svårigheten är därvidlag, som ju också understrukits så många gånger här, att förena lätthet med deltagande i valen med den s. k. valsäkerheten.

Herr Hall har den uppfattningen att man utan vidare kan släppa röstlängdsutdragen. Härtill vill jag bara erinra om, att frågan var uppe till allvarlig diskussion vid 1942 års riksdag, då poströstning infördes vid kommunala val. Konstitutionsutskottet anförde då, så vitt jag kan minnas enhälligt, att det

Ändring i lagen om val till riksdagen m. m. (Forts.)
icke ansåg sig kunna föreslå slopande av röstlängdsutdragen. Men denna ståndpunkt bör naturligtvis icke hindra, att man nu, efter årets val, undersöker alla vägar, som kunna tänkas böra beträdas för att göra hela systemet lättillgängligare. Jag skulle med glädje se, om kommittén, i vilken herr Fast ville sätta in herr Hall, kan, utan äventyrande av säkerheten, göra systemet bättre och smidigare.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 141, angående gäldande av vissa skador på grund av ombordläggning.

Denna proposition bordlades.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av vissa framställningar av Kungl. Maj:t angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt förra lärarinnan vid Uddevalla elementarläroverk för flickor Greta Kristina Jonsson;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av visst avtal med Ronneby stad; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 8.

Motioner angående beskattning av tidskrifter.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 10, i anledning av väckta motioner angående beskattning av tidskrifter.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 248 i första kammaren av herr *Nordenson* och nr 384 i andra kammaren av herr *Wiberg m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om beskattning av tidskrifter skyndsammast måtte

Motioner angående beskattning av tidskrifter. (Forts.)
föreläggas riksdagen samt att därvid i motionerna angivna synpunkter måtte vinna beaktande.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 248 av herr Nordenson och II: 384 av herr Wiberg m. fl. angående beskattning av tidskrifter icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Lundell.*

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Lundell:** Herr talman! Det är inte första gången frågan om beskattning av tidningar och tidskrifter eller endera av dessa ligger på riksdagens bord. När Kungl. Maj:t vid 1940 års urtima riksdag lade fram proposition om omsättningsskatten, voro tidningar och tidskrifter ingalunda undantagna. En del krafter inom riksdagen lyckades emellertid pressa igenom, om jag så får säga, undantag för dessa alsters räkning. I det särskilda utskottets utlåtande om omsättningsskatten skrevs då följande, som är återgivet i nu föreliggande betänkande å andra sidan: »Däremot kan utskottet icke finna tillräckliga skäl föreligga att här medgiva frihet från varje beskattning, och utskottet förutsätter därför, att för tidningarnas och tidskrifternas vidkommande i stället för omsättningsskatten genomföres en beskattning av motsvarande storleksordning men i en för detta område mera lämpad form.»

Det är alltså mycket kategoriska önskemål som här uttalas från särskilda utskottets sida. Detta uttalande godkändes också av riksdagen. Man har anledning fråga sig, om det uttalandet var ärligt menat. Jag skulle nog tro att så var fallet från de flestas sida. Om det däremot var ärligt menat också från deras sida, som hade genomfört att undantag från omsättningsskattebestämmelserna beviljades för tidningar och tidskrifter, är emellertid mera tvivelaktigt. Sedan den tiden ha nämligen ungefär varje år motionsvis framlagts förslag om att riksdagen i en eller annan form skulle genomföra en sådan särskild beskattning för tidningar och tidskrifter som första särskilda utskottet efterlyste.

Ibland ha förslagen gått ut på en skattläggning över hela området, alltså för både tidningar och tidskrifter. Då har man häremot kommit med invändningar av ungefär det innehållet, att tidningarna äro så värdefulla för folkupplysningen och folkberedskapen, att man icke bör fördyra dem genom skattläggning. Det har emellertid icke hindrat att åtskilliga tidningar, både i landsorten och i huvudstaden, sedan 1940 års urtima riksdag ökat lösnummerpriset från 10 öre till 15 öre. Och de tidningar, som från den tiden icke ökat sina prenumerationsavgifter, äro ganska fåtaliga, om ens något undantag finnes. Denna ökning i priset tycks emellertid icke ha äventyrat folkberedskapen. Men om man hänger på en 5-öring per krona och den 5-öringen går till statskassan, då tycks det vara farligt med folkberedskapen. Jag vill emellertid säga, att förslaget att passa på att i sammanhang med dessa prishöjningar ta ut en skatt, motsvarande omsättningsskatten, icke är ett förslag grundat på efterklokhet hos mig. Jag framförde det förslaget i bevillningsutskottet innan prisförhöjningen vidtogs, att man i samband med de väntade prisförhöjningarna skulle passa på och taga ut en skatt av 5 öre på varje krona eller en ettöring per 20 öre. Detta skulle då motsvara omsättningsskatten.

Man måste säga, att den här argumentationen att folkberedskapen skulle äventyras, om omsättningsskatt infördes på tidningar och tidskrifter, icke är annat än humbug. Det är ju ett utländskt ord men är väl begripligt för alla i kammaren.

Motioner angående beskattning av tidskrifter. (Forts.)

Ibland, som till exempel i år, har beskattningsförslagen i sin omfattning varit mera begränsade och varit inriktade på beskattning av enbart tidskrifter eller vissa av tidskrifterna med förslag till gränsdragning antingen efter deras innehåll eller efter deras upplaga eller på annat sätt. Vad svarar utskottet då? Jo, att det är svårt att dra gränsen mellan tidningar och tidskrifter och att man därför icke kan beskatta endast tidskrifter. Kammarens ledamöter kunna själva se i betänkandet på s. 7, hur det där resonemanget tar sig ut i år. Man säger där: »Det torde sålunda kunna ifrågasättas, huruvida möjlighet förefinnes att införa en beskattning av allenast tidskrifter, medan tidningar däremot lämnas obeskattade. Gränslinjen mellan tidning och tidskrift måste, såvitt utskottet kunnat finna, bliva svår att draga och tveksamma fall torde icke kunna undvikas. Anses en beskattning av ifrågavarande slag böra genomföras, måste enligt utskottets mening den enda framkomliga vägen vara att låta beskattningen träffa såväl tidningar som tidskrifter. Mot en beskattning av tidningar kunna dock resas så vägande invändningar, att utskottet, i varje fall i nuvarande läge, ej finner skäl förorda en sådan beskattning.» Alltså, det är precis den argumentation jag redan påvisat. Tidskrifterna kunna ej beskattas utan att man även beskattar tidningarna, och dessa senare vill man ej beskatta. Man bör kanske uppmärksamma att bevillningsutskottet med detta sitt betänkande står i klar motsättning till det uttalande i första särskilda utskottets betänkande år 1940, som jag först läste upp. Där står nämligen talat om *både tidningar och tidskrifter* och att det borde genomföras en beskattning av motsvarande storleksordning som omsättningsskatten men i en för detta område mera lämpad form.

Finnes det nu icke någon form lämpad för det ifrågavarande området? Bevillningsutskottet tycks icke anse det. I årets betänkande säger det i näst sista stycket: »Då någon framkomlig väg för en tillfredsställande lösning av den föreliggande frågan hittills icke visats, anser sig utskottet icke kunna förorda bifall till motionerna.» Jag har den uppfattningen, att det finnes en mycket väl framkomlig väg, om man tar både tidningar och tidskrifter på en gång. Jag påminner om den utvägen i den reservation jag knutit till betänkandet, där det heter: »Det enklaste sättet för beskattningens ordnande vore säkerligen, såsom kontrollstyrelsen i ett yttrande 1941 framhållit, ett uttagande hos respektive tidningsföretag av en skatt å försäljningsvärdet av de levererade tidningarna och tidskrifterna. Härvid finge givetvis deklarerade försäljningsvärden genom ett taxeringsförfarande prövas för åstadkommande av likformighet och rättvisa vid beskattningen.» Jag kan inte finna att en sådan beskattningsform skulle möta några som helst avsevärda svårigheter. Deklarationsförfarandet är ju genomfört för hela landets befolkning i fråga om vanlig inkomstangivning. Att tidningarna skulle kunna avgiva deklarationer till t. ex. länsstyrelserna om det totala försäljningsvärdet för ett visst kalenderår eller bokföringsår kan icke möta några som helst större svårigheter eller betänkligheter.

Läget i den här frågan är alltså — det bör man göra klart för sig — att böcker, fullkomligt oberoende av innehållet, äro föremål för omsättningsskatt, även böcker av religiös natur. Läroböcker, vetenskapliga verk o. s. v. äro beskattade. Tidningar och tidskrifter beskattas redan, men endast så vitt de äro tryckta i utlandet. Däremot beskattas icke inhemska tidningar och tidskrifter. När det här egendomliga förhållandet övervägdes i utskottet och man sökte efter orsaken till det läge som förelåg, då framkastade en elak person — det var icke jag, ty jag hör knappast till den kategorien — att man har anledning förmoda, att det starka inslaget av journalister i kamrarna var orsaken till att tidningar och tidskrifter icke beskattats och att man lyckats för deras del behålla en preferensställning i förhållande till en massa andra

Motioner angående beskattning av tidskrifter. (Forts.)

varor, det stora flertalet varor, som drabbas av omsättningsskatt. Jag vill icke säga, att det där påståendet är alldeles riktigt, ty hur många tidningsmän det än finnes i riksdagen, är det väl ändå icke så, att de ensamma ha majoritet. Men något ligger kanske ändå i det där påståendet. Jag har sett efter i valstatistiken för det senaste riksdagsmannavalet, alltså 1940, och där redogöres för kamrarnas yrkessammansättning. Det gäller alltså kamrarnas sammansättning vid riksdagen år 1941. Statistiken visar, att det i första kammaren fanns 14 ledamöter, som betecknades som tidningsmän och skriftställare, och i andra kammaren 24 ledamöter av samma kategori. Det blir tillsammans 38 ledamöter. Vi ha 380 riksdagsmän, och antalet tidningsmän och skriftställare utgjorde alltså precis tio procent av hela antalet. Går man förhållandena närmare in på livet och ser på bevillningsutskottets sammansättning, finner man, att där finnes nu av 20 ledamöter icke mindre än 5 journalister, som öppet angåvos som sådana. Sedan finns det kanske lika många, som voro kryptojournalister, om jag så får säga. Tjugofem procent av bevillningsutskottets ledamöter äro således öppet angivna som journalister. Dessa ensamma skulle likväl icke kunna diktera utskottets betänkanden, men det kan ju hända, att den höga procentsatsen i alla fall haft en del att skaffa med de avgöranden, som ha träffats både i fråga om omsättningsskatten och i fråga om motionerna på hithörande område under senare år och således även i fråga om den motion, som närmast här är föremål för bevillningsutskottets föreliggande betänkande.

Jag har, herr talman, redogjort för frågans läge, och jag hoppas att det någon gång ändå skall bli en bättring på detta område, och att man inte skall allt framgent på detta sätt lämna de inhemska tidningarna och tidskrifterna en preferens framför en stor mängd andra nyttigheter, vilkas värde för folkhushållet och folkberedskapen säkerligen är åtskilligt mycket större. Jag har som kammarens ledamöter sett avgivit en reservation till betänkandet. Tyvärr kan jag på grund av gällande föreskrifter knappast yrka bifall till denna, emedan den går något över ramen för den motion, som det i år gäller. Däri yrkas nämligen endast, att vissa tidskrifter skola beskattas. Jag får alltså låta det vara nog med det jag nu här framfört och är förhindrad att yrka bifall till reservationen.

Herr **Wiberg:** Herr talman! Som herr Lundell mycket riktigt har framhållit har denna fråga behandlats av riksdagen vid flera tillfällen under de sista åren. Efter den historik, som herr Lundell här lämnat, har jag naturligtvis ingen anledning att ingå på den saken i vidare mån än med ett konstaterande, att 1940 och 1942 års riksdagar i princip ha uttalat sig till förmån för en beskattning av tidskrifter. Herr Lundell är tydligen inte fullt övertygad om att bevillningsutskottet givit uttryck åt sin absolut ärliga mening, när utskottet gjort sina uttalanden. Jag måste med anledning därav säga, att ehuruväl jag är av en helt annan uppfattning än den som uttryckes i slutklämmen i utskottets utlåtande i år och även i vissa fall tidigare år, är jag inte desto mindre helt och hållet förvissad om att bevillningsutskottets samtliga ledamöter intet hellre skulle se än att verkligen möjlighet att få till stånd en beskattning på detta område erhölles.

Om det tillåtes mig att i detta sammanhang beröra herr Lundells reservation, skulle jag vilja framhålla, att herr Lundell ger uttryck åt en uppfattning, som helt strider emot den som ligger till grund för motionerna och som omfattas av motionärerna och — skulle jag tro — den övervägande delen av denna kammare. Herr Lundell vill nämligen jämställa tidningar och tidskrifter och betraktar dessa ur beskattningssynpunkt som jämförbara objekt. Herr

Motioner angående beskattning av tidskrifter. (Forts.)

Lundell gör genom sin reservation motionärerna inte alls någon tjänst utan, ehuru reservationen förordar en beskattning även av tidskrifter, snarare en björntjänst.

Innevarande års bevillningsutskott har gjort ett mycket klart konstaterande av att tidskrifter böra underkastas beskattning, vilket som vi alla veta för närvarande inte alls är fallet. Utskottet uttalar sig också ganska välvilligt om föreliggande motioner, i det att utskottet framhåller, att vad beträffar vissa angivna avseenden de i motionerna skisserade riktlinjerna för en tidskriftsskatt enligt utskottets förmenande ha företräde framför de tidigare väckta förslagen. Icke desto mindre kommer utskottet fram till att helt avstyrka motionerna och hemställer, att de icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t dels anhålla, att förslag om beskattning av tidskrifter skyndsammast måtte föreläggas riksdagen, och dels att vissa i motionerna framförda synpunkter måtte vinna beaktande. Båda dessa yrkanden avvisas emellertid av utskottet. Det är naturligtvis under sådana förhållanden av särskilt intresse att undersöka på vilken motivering utskottet grundar sitt ställningstagande.

Vad det senare yrkandet beträffar — alltså att hänsyn skall tagas till de synpunkter på frågans tekniska lösning, som framhållits i motionerna — är utskottets motivering den, att utskottet »finner det tvivelaktigt, om den av motionärerna anvisade lösningen kan läggas till grund för lagstiftning i ämnet». Utskottet utformar också närmare anledningen till att utskottet kommit till denna uppfattning. Betänkligheter framföras i två hänseenden.

För det första anser utskottet, att en gräns mellan tidning och tidskrift måste bli svår att draga och att tveksamma fall icke torde kunna undvikas. Det är naturligtvis fullkomligt riktigt, att så är fallet, men på hur många områden råder icke en liknande tveksamhet? Är det icke så, att i fråga om praktiskt taget varje lagstiftning gränsfall måste uppstå? Vissheten härom medför ingalunda, att man låter tanken på en lagstiftning på ifrågavarande område falla, och detta är ju också naturligt. Staten har tillgång till organ, vilkas uppgift det icke minst är att träffa avgöranden i sådana gränsfallsfrågor. De vanliga domstolarna ha dagligen att pröva, om vissa faktiska förhållanden kunna anses falla under lagen eller icke. På samma sätt förhåller det sig med ett flertal kommunala myndigheter. Skattelagstiftningen hänskjuter i utomordentligt stor omfattning åt de skilda organen, vare sig det är taxeringsnämnd, prövningsnämnd, kammarrätt eller regeringsrätt, att avgöra gränsfrågor. I fråga om omsättningsskattespörsmål har ett särskilt organ inrättats, nämligen centrala omsättningsskattenämnden. Exemplen kunna mångfaldigas. Med full insikt om att gränsfrågor måste uppstå — ehuru antalet i detta fall skulle bli försvinnande litet — ha motionärerna förordat inrättandet av ett nytt organ, tidskriftsskattenämnden, varigenom så betryggande garantier, som gärna kunna tänkas, borde kunna skapas för att riktiga och väl övervägda beslut skulle komma till stånd. Utskottets tvekan i fråga om gränslinjedragningen borde enligt min åsikt ej heller behöva stjälpa hela tanken på en beskattning, en tanke, till vilken — jag upprepar det — utskottet och riksdagen ju vid ett par föregående tillfällen enhälligt anslutit sig.

För det andra finner utskottet sig icke kunna godtaga den av motionärerna föreslagna differentieringen med hänsyn till upplagornas storlek. Motionärerna ha föreslagit, att en gräns skulle sättas vid upplagor understigande 20 000 exemplar. Det är också fullkomligt riktigt att genom en sådan gränsdragning av vissa tidskrifter, som ur objektiv synpunkt rätteligen borde falla under beskattning, skulle gå fria, men å andra sidan äro vi väl ganska överens om att de tekniska fördelarna av en sådan differentiering äro fullkomligt på-

Motioner angående beskattning av tidskrifter. (Forts.)

tagliga. Utskottet däremot lanserar den uppfattningen, att det på grund av det förhållandet, att vissa tidskrifter, som borde beskattas, såsom följd av differentieringen skulle gå fria, vore att föredraga att låta alla gå fria. Om denna mening kan anses vara så alldeles riktig torde ju olika uppfattningar kunna göra sig gällande. På hur många andra områden måste man icke draga en gräns med full insikt om att tyvärr som följd därav vissa företeelser falla utanför lagens tillämpningsområden.

Om nu utskottet emellertid hade funnit, att de försök till frågans tekniska lösning, som motionärerna hade gjort, icke vore tillfyllest, bör därmed väl icke vara sagt, att utskottet, som ju samtidigt framhåller, att utskottet fortfarande anser skäl tala för att tidskrifter icke skola vara befriade från beskattning, skulle hemställa om avslag även å motionärernas första yrkande, nämligen om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om ett förslag av sådant innehåll, att det i verkligheten innebär en tekniskt genomförbar ordning. Anmärkningsvärt nog förhåller det sig emellertid på det sättet, att utskottet förordar, att motionen även i detta hänseende skall lämnas obeaktad. Motiveringen är enligt min ringa åsikt ganska märklig. Utskottet motiverar sin avvisande hållning med att någon framkomlig väg för en tillfredsställande lösning av den föreliggande frågan hittills icke anvisats. Ja, hade utskottet menat att de i motionerna framlagda förslagen innebure en framkomlig väg och en betryggande teknisk lösning av problemen, hade det varit en enkel sak för utskottet att framlägga förslag till författningstext, och i sådant fall skulle jag ha förstått, att utskottet ansett en skrivelse till Kungl. Maj:t obehövlig. Men att vägra förorda en skrivelse om utredning med den av utskottet gjorda motiveringen är i varje fall efter min syn på saken knappast riktigt. Men det är ju möjligt, att jag tolkar utskottets uttalande felaktigt. Det är tänkbart, att utskottet menat något helt annat, och jag vill också hoppas, att så är fallet. Det kanske är på det sättet, att utskottet, som gjort ett principuttalande om önskvärdheten av en tidskriftsbeskattning, anser, att en skrivelse till Kungl. Maj:t icke är behövlig, eftersom riksdagen tidigare har uttalat sig för en beskattning och bevillningsutskottet även i år har understrukit önskvärdheten av en dylik beskattning — med andra ord att utskottet menar, att Kungl. Maj:t även utan en påstötning från riksdagen kommer att ägna frågan uppmärksamhet i fortsättningen och att Kungl. Maj:t icke nöjer sig enbart med den s. k. Welinderska promemorian, vilken man hittills icke ansett innebära en tillfredsställande lösning. Om det är på det sättet får man konstatera, att man har anledning att känna en viss tillfredsställelse. Jag tror emellertid att det skulle vara ganska värdefullt, om utskottets talesmän inför riksdagen ville klargöra, vad utskottets utlåtande i denna punkt innebär.

Jag förmenar emellertid, att det ingalunda skulle skada utom tvärtom vara ganska nyttigt, om riksdagen genom en skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att skyndsammast få till stånd en överarbetning av det föreliggande materialet eller en helt ny utredning. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Staxäng*.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Såsom framhållits av de föregående talarna är den fråga, som behandlas i föreliggande betänkande från bevillningsutskottet, en gammal bekant. Det är emellertid en gammal bekant, som haft förmågan att byta utseende nästan varje gång den har förekommit i utskottets och riksdagens debatter. Som bekant framträder frågan i år inte i samma skepnad som förra året.

Motioner angående beskattning av tidskrifter. (Forts.)

Det vill emellertid synas som om man i detta sammanhang glömmer bort en viktig omständighet. Denna fråga diskuterades ju långt innan vi började diskutera den allmänna omsättningsskatten. Då var utgångspunkten den, att man genom skatteåtgärder ifrån samhällets sida ville söka begränsa spridningen av sådan press och sådana tidskrifter, som kunde vara skadliga för den andliga hälsan särskilt hos ungdomen. Hela detta led av frågan, som således var utgångspunkten, då saken tidigare diskuterades, har ju nu försvunnit, och i den motion, som föreligger i år, har man liksom i den utredning, som ägt rum genom departementet, byggt på att tidskrifternas upplagor skulle vara utslagsgivande för huruvida skatt skulle utgå eller inte. Om således en tidskrift hade en upplaga, som överstege exempelvis 20 000 eller kanske 10 000 exemplar, skulle skatt erläggas för densamma. Hade den en upplaga, som understege någon av dessa siffror, skulle den vara skattefri, även om den vore aldrig så skadlig ur de synpunkter, som från första början framhöllos såsom skäl för samhällets ingripande. Damerna och herrarna kunna nog ändock förstå, att man när det gäller ett skattespörsmål av detta slag inte gärna kan förfara på det sätt som motionärerna tänkt sig.

Sedan skulle jag till herr Wiberg vilja säga, att det bör ju inte ha gått honom förbi, att det icke är så lätt att finna en tillfredsställande lösning på detta spörsmål. Jag framhöll detta vid denna frågas behandling i fjol och bad då herr Wiberg att anvisa det universalmedel, varigenom frågan kunde lösas. Det gäller nog alltjämt på detta område, att det är lätt att säga tulipanaros men svårt att göra den.

Jag vill tillägga, att jag mycket väl kan förstå, att herr Wiberg är en smula förargad på herr Lundell, men att herr Lundell behöver visa någon förargelse gentemot bevillningsutskottet kan jag inte begripa. Ty utskottet säger ju, att skulle vi överhuvud taget bringas i ett läge, där vi måste skrida till en beskattning, så måste denna ske efter den linje, som herr Lundell här har utvecklat. Jag tycker att herr Lundell borde stå upp och tacka och bocka och vara nöjd och glad, men i stället är han i hög grad missnöjd och försöker att här konstruera fram en bakgrund för utskottets ställningstagande, som inte är riktig. Herr Lundell talade om den elake herrn, som fäst uppmärksamheten på det inflytande, som pressen hade i bevillningsutskottet. Det var en annan elak herre som sade: herr Lundell har också en och annan förbindelse med pressen — han skriver nämligen då och då i Barometern. Jag tror således att vi kunna lägga åt sidan detta sätt att argumentera.

Det som för utskottet varit avgörande är den mängd svårigheter, som uppstå vid en omprövning, då man skall försöka skilja fåren från getterna. Motionärerna ha själva i år erkänt svårigheten i att anlägga kvalitetssynpunkten, vilket förklarades vara så enkelt i de föregående årens motioner. Nu har man i år kommit till en annan differentiering. Man skall utgå ifrån upplagornas storlek. Men vilken skatt skulle då exempelvis läggas på Metallarbetaren? Vilken skatt skulle läggas på Signalen eller på den kooperativa tidskriften Vi? De gå ut i jätteupplagor. Tidningen Tobaksarbetaren och andra tidskrifter för mindre fackorganisationer skulle däremot vara fullkomligt undantagna från beskattning. Man kan icke lägga upplagornas storlek som grundval för en beskattning, om det hela skall bli någorlunda rättvist.

Vad bevillningsutskottet här säger är sålunda detta: vi ha svårt att skilja mellan tidningar och tidskrifter. Vi vilja icke lägga skatt på tidningar i nuvarande läge, och därför få vi avstå från att lägga skatt även på tidskrifter. Men man skall läsa det som står i utskottsbetänkandet. Det talas om det *nuvarande* läget. Utskottet har sålunda öppen blick för alla de situationer, som kunna tänkas uppstå, liksom Kungl. Maj:t har utrett frågan ända sedan 1940,

Motioner angående beskattning av tidskrifter. (Forts.)

när förslaget om omsättningsskatt lades fram. Jag tror, att man har rätt att ur bevillningsutskottets skrivsätt läsa ut, att om det skulle bli nödvändigt att lägga en allmän omsättningsskatt på tidningar och tidskrifter, utskottet är berett att gå in för en sådan skatt. Men då är den enklaste vägen den att, på det sätt man hade tänkt 1940, låta den allmänna omsättningsskatten drabba även tidningar och tidskrifter.

Jag tror emellertid, herr talman, att det är riktigt vad utskottet framhåller om att tidpunkten ännu icke kommit, då trängande skäl bjuda att lägga denna skatt på tidningarna ute i landet. Just med hänsyn härtill har utskottet ansett sig böra hemställa om avslag på de föreliggande motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr **Wiberg:** Herr talman! Det är alldeles klart, att det föreligger tekniska svårigheter att genomföra en beskattning av tidskrifter. På den punkten äro vi alla överens. Å andra sidan, skall man icke göra svårigheterna alltför stora. Man får väl ändå försöka hålla proportionerna någorlunda. Att utskottet icke vill ha skatt på tidningar ha vi fått klart besked om, och på den punkten ha motionärerna naturligtvis icke något att erinra. Men fortfarande ha vi icke, så vitt jag uppfattat saken rätt, fått besked om huruvida utskottets utlåtande innebär, att utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t i anledning av riksdagens tidigare beslut, baserade på då föreliggande utskottsutlåtanden, fortsätter med undersökning beträffande de tekniska möjligheterna att genomföra en tidskriftbeskattning, även om utskottet icke tror att det går eller i vart fall anser det svårt att lösa problemet enbart för tidskrifternas vidkommande. Eller menar måhända utskottet, att genom att motionerna nu avslås Kungl. Maj:t befrias från att ägna saken vidare uppmärksamhet och att Kungl. Maj:t får anses ha fullgjort det uppdrag riksdagen lämnat genom den Welinderska promemorian? Jag tror, att det vore tacknämligt, om herr Olsson i Gävle skulle vilja ge klart besked på den punkten.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag tror, att besked har lämnats genom vad utskottet här uttalat. En återgång bör sålunda ske till den utgångspunkt, som förelåg 1940 i samband med förslaget till allmän omsättningsskatt. På den punkten har ju riksdagen skrivit till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har under alla dessa år på ett eller annat sätt sysslat med dessa ting. Det föreligger sålunda, förmenar utskottet, intet hinder för Kungl. Maj:t att när så befinnes lämpligt komma med ett förslag, som utskottet då skall pröva ur de synpunkter, som utskottet här anfört.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 9.

Motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Larsson** i Julita: Herr talman! Den motion, beträffande vilken bevillningsutskottet i sitt förevarande betänkande hemställt, att den icke måtte för-

Motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker. (Forts.)

anleda någon riksdagens åtgärd, är tillkommen på grund av iakttagelser, som gjorts i samband med de inspektioner av festplatser, som länsnykterhetsnämnden i Södermanlands län företagit. Vid dessa besök ha vi flerstädes kunnat konstatera, att under de första kvällstimmarna tillståndet vid dessa offentliga tillställningar är precis sådant, som det rimligen bör vara, då frisk och sund ungdom kommer tillsammans för att roa sig. Icke sällan händer det emellertid, att en alltför stor del av publiken under kvällens lopp undergår en beklaglig förvandling, allt eftersom eldvattnet i de medförda s. k. fickpluntorna hinner att göra verkan. Ett besök vid samma festplats under de senare kvällstimmarna lämnar ett helt annat och mera nedslående intryck.

Förmodligen kan var och en, som vill undersöka dessa förhållanden, göra samma iakttagelser nästan var som helst på andra platser i vårt land. Det är således ingen anledning att antaga, att det i här berörda avseenden är sämre ställt i Södermanland än på andra håll. De rådande förhållandena visa emellertid, att det erbjuder stora svårigheter att på ett tillfredsställande sätt upprätthålla gällande förbud mot förtäring av spritdrycker vid dessa offentliga tillställningar. Vi motionärer ha för den skull föreställt oss, att dessa möjligheter skulle bli större, därest även själva medförandet av rusdrycker medförde ansvar. Nu har inte bevillningsutskottet upptagit den frågan till bedömande, vilka förutsättningar som föreligga för en tillämpning av sådana bestämmelser, som vi motionärer syfta till. Jag skall fördenskull icke heller gå in på den frågan i annan mån än att jag vill uttala en förmodan, att ökade möjligheter att förbättra den allmänna trevnaden helt säkert skulle uppstå och att blotta tillvaron av ansvarsbestämmelser rörande medförande av rusdrycker vid offentliga tillställningar skulle komma att utöva en återhållande inverkan på många.

Bevillningsutskottet har emellertid ägnat vår motion en välvillig motivering, som vi ha all anledning att vara tacksamma för. Utskottets uttalande, att vad som anförts i vår motion är förtjänt av övervägande, bör särskilt framhållas. Men när utskottet förutsätter, att detta övervägande bör ankomma på den utredning, som riksdagen begärde i fjol, kanske det kan vara tillåtet att ge uttryck åt den uppfattningen, att prövningen av vårt uppslag därigenom kommer att fördröjas mera än vad som ur vår synpunkt synes önskvärt. Vi ha i vår motion pekat på möjligheten att låta åtgärder i motionens syfte ingå bland de åtgärder, som kunna förväntas i anledning av pågående överväganden om åtgärder till förbättring av nykterhetstillståndet, och vi ha därmed avsett utredningen angående nykterhetstillståndet under krigsåren. Därest Kungl. Maj:t kommer att vidtaga några åtgärder i anledning av det betänkande, som dessa sakkunniga avlämna, hoppas jag att Kungl. Maj:t i samband därmed även vill pröva vad som enligt utskottets mening är förtjänt av övervägande i vår motion. Med hänsyn härtill har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr **Hällgren:** Herr talman! Då jag skrivit på föreliggande motion har det icke skett i lättsinne eller för att få tillfälle motionera utan därför att jag anser att detta problem är värt allt beaktande. Jag har en liten erfarenhet, som jag skulle vilja delge kammaren. För några år sedan skulle jag hålla föredrag på en plats i en skogsbygd. Det fanns ingen annan lokal än en paviljong med en liten öppen plats omkring. På orten fanns ingen nykterhetsorganisation, ingen fackföreningsrörelse och mig veterligen heller ingen politisk organisation. Jag kom dit nästan en timme innan jag skulle börja mitt föredrag. Genom en affisch blev jag uppmärksamgjord på att kvällen förut hade en fest gått av stapeln. På marken låg en rad tomma brännvinsbuteljer. Då jag hade

Motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker. (Forts.)

god tid, kom jag överens med chauffören, som skjutsat mig, att vi skulle räkna buteljerna. Vi räknade då till icke mindre än 63 tomma brännvinsbuteljer. Chauffören beräknade, att publiken på festplatsen näppeligen överstigit 300 personer. Det är ett drastiskt exempel på hur det kan gå till ute på folkfester och vid dansbanor. Festerna kunna vara anordnade i något ideellt syfte och för ett eller annat gott ändamål, men anordnarna kunna icke förhindra, att till det inhägnade området införes en hel del spritvaror, som konsumeras i smyg av personer bland publiken, och ofta slutar det hela med bråk, som sedermera omtalas i våra rättegångsreferat.

Man har genom den föreliggande motionen satt fingret på en mycket öm punkt, som berör vår nykterhetslagstiftning. Man kan ju — det gör man både i riksdagen och utanför den — beskärma sig över ungdomen. Men de unga vilja ha sina nöjen. De vilja träffas och ha litet roligt, och ingen människa kan förmena dem det. Men man bör se till, att de icke lida skada genom att deltaga i dylika tillställningar.

Nu har bevillningsutskottet icke ansett sig kunna gå med på en riksdagsskrivelse med begäran om utredning av frågan. Jag förstår kanske, att det finns vissa lagtekniska svårigheter i detta sammanhang, men jag anser, att problemet är av så stor betydelse för den breda massan av det svenska folket, att en kraftig framstöt bör göras för att de som syssla med både våra ordningsbestämmelser och vår nykterhetslagstiftning skola få uppmärksamheten riktad just på önskvärdheten av ett förbud mot icke bara förtärandet av spritdrycker på sådana offentliga tillställningar utan även att dit medföra spritdrycker.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Utskottet har antytt sin ståndpunkt genom att framhålla, att detta problem är förtjänt av övervägande. Men motionärerna förstå nog — det framgick också av den siste ärade talarens anförande — de skäl, som omöjliggöra en snabb takt i denna sak. Det är icke så enkelt att lösa problemet som det kan se ut vid hastigt påseende. Jag erinrar om att vi hade saken uppe i samband med 1937 års förslag till rusdrycksförsäljningsförordning. Kontrollstyrelsen hade föreslagit en del åtgärder i liknande syfte, men Kungl. Maj:t förelade icke riksdagen dessa förslag med hänsyn till att det lagtekniskt sett är oerhört svårt att finna en form, varigenom man vinner vad man vill åstadkomma utan att trakassera folk i onödan. Jag tror, att herrar motionärer ha rätt i det väsentliga av det som här anförts, och jag delar deras mening, att det skulle vara önskvärt om man nådde fram till ett resultat härvidlag. Men man får nog icke tänka sig, att det är en fråga, som man löser snabbt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Väckta motioner angående viss anpassning av fastighetsbeskattningen efter barnantal.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckta motioner angående anpassning av fastighetsbeskattningen efter det antal barn, som stadigvarande bor i förhyrd lägenhet i respektive fastighet.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 245 i första kammaren av herrar *Ivar Persson* och *Wahlund* samt nr 204 i andra kammaren av herr *Wallén*, hade hemställts, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående lämpliga former för en anpassning av fastighetsbeskattningen efter det antal barn, som stadigvarande bor i förhyrd lägenhet i resp. fastighet».

Väckta motioner angående viss anpassning av fastighetsbeskattningen efter barnantal. (Forts.)

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 245 av herrar Ivar Persson och Wahlund samt II: 204 av herr Wallén angående anpassning av fastighetsbeskattningen efter det antal barn, som stadigvarande bor i förhyrd lägenhet i respektive fastighet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Wallén:** Herr talman! I den motion, som behandlas i detta utskottsutlåtande, har jag velat rikta uppmärksamheten på en mycket aktuell fråga, nämligen frågan om hur familjer med barn skola kunna jämställas med andra medborgare i fråga om möjligheten att erhålla bostad. Det är ju så, som herr talmannen och kammarens ledamöter veta, att många husägare i Stockholm vägra att hyra ut till familjer med barn, oavsett familjernas ekonomi. Det finns t. o. m. s. k. bättre hus, där man icke till något pris tager emot en familj, som icke är barnlös. Ett dylikt förhållande måste man förvånas över. Saken har också påtalats i tidningsinsändare, och för någon vecka sedan poängterades den bl. a. i radiodiskussionen om ungdomens sexualmoral.

Jag vet ju, att de barnrika familjerna söker man understödja genom att göra barnrikehus. Det är en väg, som jag till alla delar gillar. Men, ärade kammarledamöter, jag vill påpeka, att det finns även andra familjer med barn, som ha lika svårt, för att icke säga omöjligt, att få lägenhet i framför allt storstäderna. Man ställer sig frågande inför ett sådant tillstånd. Fastighetsägarna äro ju genom hyreslagen ganska pressade, och man förstår kanske i viss mån deras motstånd. Enligt statistik från mycket förnämliga inrättningar i Stockholm, som idka byggnadsverksamhet i stor skala, bli reparationskostnaderna i en fastighet, som hyser familjer med barn, åtskilligt större än i andra fastigheter. Detta kommer man icke ifrån, det vet varje fastighetsägare, och ingen som känner till saken i någon mån kan bestrida detta. Jag ber emellertid att få påpeka, att motionen icke alls avser ett gynnande av fastighetsägarnas intressen, såsom utskottet låter påskina. Fastighetsägarna ha icke intresse av en skatteutjämning. Vi ha däremot gått in på den linjen, att det bör ske en opartisk utredning, huruvida det icke vore möjligt att genom en skattelättnad för fastighetsägare, som tillåta familjer med barn att bosätta sig i fastigheterna, åstadkomma en viss utjämkning — gärna, herr talman, med ökad skatt för sådana fastighetsägare, som icke hyra ut till dylika familjer; den saken uttala vi oss icke om utan det blir utredningsmännens sak att fastställa lämpliga former.

Det är därför med ledsnad jag konstaterat, att utskottets utlåtande är enhälligt och att man tagit så liten hänsyn till de synpunkter, som anförts i motionen. Utskottet framhåller, att en sådan skattelättnad närmast skulle komma fastighetsägaren och ej vederbörande familjer till godo. Men, herr talman, är det icke så, att de familjer, som ha barn, på detta sätt bleve *jämställda* med familjer utan barn? Man måste väl också säga, att det vore ett rättfärdigt sätt att få dessa båda kategorier jämspelta? Det är dit vi motionärer velat komma. Huru man sedan skulle gå till väga vid utformningen av bestämmelserna — om man skulle höja skatten för de fastighetsägare, som icke vilja taga emot barn, eller icke — är en annan sak. Huvudsaken är att skapa *rättvisa* i detta fall och icke deklassera de familjer, som ha barn, låt vara icke så många.

Utskottet tvivlar också på att en dylik reform skulle medföra större möjligheter för barnrika familjer att erhålla bostäder. Jag får säga, att jag hyser en annan mening. De personer jag har talat med om saken, personer som

Väckta motioner angående viss anpassning av fastighetsbeskattningen efter barnantal. (Forts.)

känna till fastighetsmarknaden och själva äga mycket stora byggnadskomplex i Stockholm, hålla alldeles med motionärerna. De säga, att detta är enda vägen, ty man kan icke begära, att en fastighetsägare, om han icke blir ekonomiskt jämspelt med andra fastighetsägare i dessa tider, skall kunna åstadkomma något. En skattedifferentiering skulle icke bara faktiskt kunna utjämna eller åtminstone minska skillnaden i fråga om reparations- och underhållskostnader mellan fastigheter med många barn och fastigheter med få barn, och därigenom undanröja åtskilliga hyresvärdars betänkligheter mot barnfamiljer, den skulle också få en rent *psykologisk* effekt. Hyresvärdarna skulle icke längre kunna krypa bakom argumentet om de ökade reparationskostnaderna; i det allmänna medvetandet skulle deras vägran att mottaga barnfamiljer framstå såsom ännu mera förkastlig än nu, och de skulle bli utsatta för den allmänna opinionens tryck i helt annan grad än nu. Allt detta måste enligt min mening samverka till att stärka barnfamiljernas ställning. Till stöd för min tro kan jag alltså anföra åtskilliga argument; till stöd för sitt tvivel har utskottet icke anfört någonting.

Utskottet har förebrått motionärerna att de i motionen icke närmare redogjort för, hur de tänkt sig att anpassningen av fastighetsbeskattningen efter barnantalet i fastigheterna skulle ske. Vårt yrkande — jag understryker detta ännu en gång — utmynnar i begäran om en *utredning*, och vår avsikt har varit att man i denna skulle pröva olika vägar. Något anmärkningsvärt ligger icke i en sådan ståndpunkt. Mera anmärkningsvärt kanske det är att utskottet uttalar som sin mening, att det allmännas stöd åt familjer med barn bör lämnas i annan form än genom lättnad i fastighetsbeskattningen, *utan att utskottet därvid på minsta sätt antyder hur denna andra form skall se ut.* Jag kan icke tänka mig att utskottet menar stödverksamheten för mindre bemedlade barnrika familjer. Min motion avser att stödja icke bara mindre bemedlade och icke bara familjer med tre barn och däröver. Den omfattar *alla familjer med barn,* eftersom svårigheterna i större eller mindre grad finnas för alla.

Utskottet har icke betygat sitt intresse för de spörsmål, till vilkas lösning motionen avsett att vara ett bidrag. Under alla förhållanden måste jag beklaga, att icke utskottet vågat sig på att tillstyrka det ganska blygsamma yrkandet om en *utredning* av denna fråga, och jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till motionen.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Herr Wallén sade, att han var förvånad över utskottets ställningstagande och att utskottet därvid varit enhälligt. Jag skulle kunna kvittera detta hans uttalande med att säga, att jag tror att det enhälliga utskottet är lika förvånat över att herr Wallén tror, att han på detta sätt skulle kunna hjälpa ifrågavarande familjer. Många nya uppfinningar komma till i våra dagar, och en tid trodde man sig tack vare ändringar i barnavdragen i de olika ortsgrupperna kunna skattevägen reglera vår befolkningsfråga. Jag undrar om vi icke nu ha kommit in i det läget beträffande vår befolkningspolitik, att uppfinningarna börja bli väl många. Det är utskottets bestämda uppfattning, att om man vill hjälpa de barnrika familjerna — jag tänker då icke bara på de mindre bemedlade barnrika familjerna — finns det bara en möjlighet, nämligen att ge alla samma chans i konkurrensen om lägenheterna. Om jag nu icke minns fel har bondeförbundet i år väckt en motion i frågan, som lär gå ut på en kostnadssumma av något mellan 250 och 300 miljoner kronor. Det borde ju icke vara herr Wallén obekant vilka linjer man i det fallet tänkt sig.

Väckta motioner angående viss anpassning av fastighetsbeskattningen efter barnantal. (Forts.)

Till slut skulle jag vilja säga, att för lösningen av denna fråga är det viktigare än både barnbidrag och skattelättnader att man, när materieltillgången det medger, skaffar fram den nödvändiga bostadsreserven; den ensam kan klara av det här problemet.

Herr **Wallén:** Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord till herr Olsson i Gävle angående vår befolkningspolitik. Detta är ett stort problem, den saken komma vi icke ifrån.

I den föreliggande motionen har jag bara gått in på frågan, hur barnfamiljerna och familjerna utan barn skulle kunna bli ställda i *samma* nivå eller så att säga få *samma chans* i bostadsfrågan. En herre, som är gift och har ett eller flera barn, skall enligt min mening icke därför behöva förvisas till utkanten av Stockholm eller icke få bo i något av de s. k. bättre husen här i staden. Detta senare är mycket, mycket vanligt och förekommer praktiskt tage i alla s. k. förstklassiga hus. Jag skulle kunna anföra flera exempel härpå från men egen erfarenhet, men jag skall icke göra det i detta sammanhang. Det är helt enkelt upprörande att familjerna icke skola få samma chans i detta avseende, men en lagstiftning i sådant syfte avvisade ju riksdagen, om jag nu icke missminner mig, så sent som förra året. Den vägen vill man således icke gå, och därför tycker jag, att man skall ge dem samma chans genom att ta bort de *intressemotsättningar*, som odisputabelt finnas mellan fastighetsägarna å ena sidan och de hyresgäster, som ha barn, å den andra sidan. Hur detta skall kunna ske borde väl en utredning kunna vara kapabel att ge besked om, vare sig nu den skall bestraffas, som icke vill ta emot som hyresgäst en barnfamilj, eller man medger lättnad i skatten för den fastighetsägare, som visar sig human nog att som hyresgäst ta emot en barnfamilj.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Denna motion är så pass intressant, att jag tror att den förtjänar att betraktas litet närmare i dagens debatt. Jag förstår att det är en synnerligen behjärtansvärd tanke, som motionärerna hysa, då de vilja åstadkomma lättnader för barnrika familjer i deras strävan att skaffa sig bostäder. Men hur behjärtansvärd den tanken än är, kan jag icke förstå att den till någon del kan realiseras genom det förslag, som motionärerna här framlagt. Jag förmodar, att motionärerna gjort denna framstöt utan att ha riktigt reda på strukturen i vår nuvarande fastighetsbeskattning. I annat fall skulle väl näppeligen motionen kunnat se dagens ljus. Det är allom bekant, att i storstäderna är tendensen från byggherrarnas och fastighetsägarnas sida ofta den att man vill få ett så högt taxeringsvärde som möjligt, detta beroende på att vederbörande då får större belåningsmöjligheter. Om nu inkomsten av en fastighet uppgår till 5 procent av taxeringsvärdet, spelar i detta fall fastighetsbeskattningen ingen som helst roll, ty då avräknas fastighetsskatten upp till 5 % från vederbörande ägares inkomst. Om man skulle gå den väg, som motionärerna här föreslå, skulle följden bli den att sådana hus, där barnrika familjer bo, självfallet skulle beskattas lägre än andra. Det är icke säkert att herr Wallén med sitt förslag alltid skulle hjälpa ägaren av ett hus, som tar emot barnrika familjer, ty såsom en följd av det sänkta fastighetsvärdet skulle de kreditgivande penninginstituten självfallet bli mera restriktiva i fråga om krediten till sådana fastighetsägare. Det skulle med andra ord kunna hitta på att hända att vederbörande skulle kunna stjälpas mer än hjälpas. Jag har ingenting emot att herr Wallén och andra göra de insatser, som kunna göras för att bereda möjlighet för barnrika familjer att skaffa sig bostäder, men jag bestrider bestämt att den väg, som herr Wallén i ifråga-

Väckta motioner angående viss anpassning av fastighetsbeskattningen efter barnantal. (Forts.)

varande fall antytt, är på något sätt framkomlig. Jag anser att risk föreligger för att, om riksdagen nu skulle bifalla motionen, detta skulle komma att medföra konsekvenser, som herr Wallén och hans meningsfränder vid ett hastigt påseende icke tänkt sig.

Herr **Wallén:** Herr talman! Jag vill bara säga, att min motion icke kommit till såsom något hugskott utan att förslaget förordats både av ledamöter i hyresnämnder och fastighetsägare liksom ock av hyresgäster m. fl. Förslaget som sådant är nog därför genomtänkt, även om vi icke yttrat oss om själva linjerna för hur skatteavdragen skola läggas. Vi ha nämligen trott, att det skulle finnas personer kompetenta nog att framlägga de lämpliga linjerna i sådant avseende. Det finns — för att nu icke uppehålla oss vid upplåningsmöjligheterna — den utvägen, att man återbetalar visst belopp av skatten, varigenom ju taxeringen som sådan icke skulle behöva beröras. Det är icke nödvändigt att skatten utmätes med det eller det beloppet, men jag medger ju att garantiskattesystemet i detta avseende erbjuder vissa svårigheter. Det är ett skattesystem, som jag för min personliga del icke gillar, men det är ju en sak, som icke hör hit. Men skattesystemet som sådant är väl ingenting så heligt att icke en sakkunnigkommitté skall kunna röra även vid det, i fråga om familjers möjlighet att stå jämspelta vid försök att få tak över huvudet.

Jag är glad över att jag funnit åtminstone en förnuftig man i kammaren, som tycker att idén som sådan är riktig. Jag bara beklagar att utskottet varit så hårdhänt att det icke ens velat betyga sitt intresse för saken utan avfärdat det hela helt krasst utan någon förståelse för barnen. Jag hoppas emellertid att debatten i dag skall ha den nyttan med sig, att frågan kan tagas upp igen och att det icke skall behöva fortsätta som hittills, nämligen att en familj med ett eller flera barn skall behöva springa gatlopp för att få tag i en lägenhet. Så kan det icke få fortsätta i längden.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag tyckte, att jag angav utskottets ställning till detta förslag, då jag sade, att utskottet enhälligt utan åtskillnad till partiinställning hade ansett sig icke kunna medverka till förslagets realiserande. Därifrån och till att utskottet skulle anse det vara rimligt, att folk skulle springa gatlopp med sina barn, utestängda från bostäder, är steget mycket långt. Jag tycker i varje fall att mot dem som i praktisk gärning visat sig vilja medverka för bostadsfrågans lösning är den beskyllningen orimlig. Emellertid vill jag upprepa vad jag sade i mitt första anförande, nämligen att man icke löser denna fråga vare sig genom att sänka skatten för fastighetsägarna på det sätt, som herr Wallén här har föreslagit, eller med barnbidrag, hur högt det än tages till. Den kan endast lösas på ett enda sätt, nämligen genom att man i samma ögonblick man får tillräckligt med material skapar fram den bostadsreserv som man för närvarande saknar. Då först är det möjligt att börja tala om att folk skall slippa springa gatlopp, som de för närvarande göra, för att få en hygglig bostad.

Herr **Wallén:** Herr talman! Jag vill bara säga, att jag med uttrycket gatlopp icke avsåg att angripa bevillningsutskottet utan endast ville säga, att de nuvarande förhållandena äro sådana, att man måste springa gatlopp för att finna en lägenhet. Har herr Olsson i Gävle uppfattat det som riktat mot utskottet, ber jag om ursäkt. Det var icke min avsikt.

Emellertid måste jag, herr talman, säga, att en bostadsreserv visserligen

Väckta motioner angående viss anpassning av fastighetsbeskattningen efter barnantal. (Forts.)

är bra att ha, men därmed löser man icke frågan om *jämställdhet* på hyresmarknaden mellan familjer med och utan barn. Man må göra bostadsreserven hur stor som helst, så kommer det alltid att finnas fastighetsägare, som komma att säga: »Vi ta inte emot familjer med barn, om vi ha möjlighet att få andra familjer». Så länge lagen om hyresregleringen gäller, äro ju hyrorna desamma för familjer med och utan barn, och så länge komma fastighetsägarna icke annat än undantagsvis att taga emot familjer med barn, då de ju icke kunna sätta högre hyror för sådana familjer. Under sådana omständigheter bli familjer med barn — jag säger icke familjer med *många* barn utan endast »med barn» — sekunda människor i storstaden Stockholm. Och det tror jag att varken herr Olsson i Gävle eller jag vill vara med om i längden, och det förtjänar icke heller den värdefullaste medborgargruppen i vårt land!

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om pension åt förre stenografen hos riksdagens första kammare C. G. Melander;

nr 5, i anledning av väckt motion om gratifikation och pension åt vaktmästaren hos riksdagens första kammare G. R. Tillman;

nr 6, i anledning av väckt motion om gratifikation åt vaktmästaren hos riksdagens första kammare C. G. Kjellbergs änka; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till dels pension åt f. d. generaldirektören och chefen för telegrafverket G. H. Ericson, dels ock livränta åt f. d. överdirektören vid statens vattenfallsverk K.-G. Ljungdahl.

F. d. generaldirektören G. H. Ericsons pensionsrätt.

Punkten 1:o) angående f. d. generaldirektören G. H. Ericsons pensionsrätt.

Under *punkten 1* av Kungl. Maj:ts proposition nr 33, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att f. d. generaldirektören och chefen för telegrafverket Gustaf Helge Ericson måtte från och med den 1 juli 1944 erhålla rätt till tjänste- och familjepension enligt de grunder, som i propositionen angivits.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Senander:** Herr talman! Detta ärende bör icke få passera utan anmärkning. Jag syftar framför allt på utskottets förslag beträffande pension åt förre generaldirektören för telegrafverket. Utskottet har ju i enlighet med

F. d. generaldirektören G. H. Ericsons pensionsrätt. (Forts.)

propositionen föreslagit att han skall erhålla fem sjättedelar av den pension som gäller för verkstadsdirektör jämte familjepension enligt allmänna familjepensionsreglementet. Härtill komma ju också rörligt tillägg och kristillägg.

Jag måste säga att behandlingen såväl från regeringens som bankoutskottets sida av denna pensionsfråga verkligen präglas av stor välvillighet. Direktör Ericson har icke rätt till den pension som föreslås. Det finns nämligen inga föreskrifter, som ge honom en sådan rätt, och därför har man underställt frågan riksdagens prövning. Man tänker nu tillämpa bestämmelser som tillkommit efter direktör Ericsons avgång retroaktivt. Redan ur formell synpunkt är sålunda direktör Ericson helt oberättigad till den pension som föreslås. Härtill kommer, att även ur ren förnuftssynpunkt är beviljande av pension i detta fall fullständigt obefogat. Direktör Ericson lämnade sitt generaldirektörsförordnande, innan tiden för detta förordnande utgått. Detta har alltid ansetts vara olämpligt. Ännu mer blir detta fallet, då, såsom här skett, direktör Ericson lämnat sin befattning som generaldirektör för en mera lukrativ privat befattning. Han har nämligen övergått till L. M. Ericsson. Där skulle han, enligt vad som uppgivits för mig, första gången han erbjudits befattningen, få en lön av 70 000 kronor om året. Hur mycket han sedan fick, känner jag icke till, men enligt taxeringskalendern skattar han för 60 000 kronor. Jag skulle föreställa mig, att hans lön hos L. M. Ericsson närmar sig 100 000 kronor, om man räknar samman allt. Det förefaller mig som om detta rika bolag, som köpt generaldirektör Ericson från staten, också borde kunna säkra hans pensionsrätt utan att staten skall behöva träda emellan och premiera honom med en extra pension för att han lämnat statsverket till och med innan hans förordnande utgick. Jag anser mig ha så mycket större skäl för en sådan uppfattning, som det för statstjänare på den allmänna lönestaten icke existerar någon som helst rätt till pension, om de på egen begäran lämna sin statstjänst. Ja, de ha icke ens rätt att återfå de avgifter som de erlagt till sin egen tjänste- eller familjepension. Men för en generaldirektör går det bra att få pension av staten till och med om man icke enligt gällande föreskrifter är nödsakad att ge honom sådan. Dessutom är det ju fråga om en mycket kraftigt tilltagen pension. Det är klart att man har rätt att beteckna detta som mer än välvilligt mot en person, som icke alls är i behov av den extra pensionsförstärkning som här föreslås.

Jag anser att regeringen och utskottet i detta sammanhang borde ha tänkt litet på hur sparsam man alltid eljest är då det gäller pensions- och understödstagare som stå lägre på den sociala rangskalan. Vi ha nyss avgjort ett ärende som rörde pension åt vaktmästaren hos riksdagens första kammare G. R. Tillman. Honom ansåg man sig icke kunna bevilja mer än 1 200 kronor om året. Men denne generaldirektör anser man sig böra ge en mycket rundlig pension utan att man har någon som helst skyldighet därtill. Vi ha vidare att efter detta ärende i dag behandla en del ärenden, som också handlagts av bankoutskottet och som visa med vilka olika mått man mäter människor i samhället. Jag tänker då främst på de olyckliga människor, som på grund av ett misstag av en barnmorska på sin tid fingo sin syn förstörd för livet. Efter många och långa överväganden och utredningar har man nu kommit därhän, att man anser, att de böra tillerkännas respektive 1 500, 900 och 360 kronor om året i understöd.

Det är sålunda stor skillnad i behandlingen av generaldirektörer och människor, som genom ett olyckligt misstag berövats sin synförmåga. Direktören som är frisk och har en efter vanliga mått svindlande inkomst får en pension som många människor skulle betrakta som en utomordentlig inkomst för sitt arbete, men fattiga människor, som genom olyckshändelse redan vid födseln

F. d. generaldirektören G. H. Ericsons pensionsrätt. (Forts.)

helt eller delvis berövats sin syn, tilldelas ett understöd, som måste betecknas som en mycket billig nådegåva.

Då jag, herr talman, icke anser, att det förefinnes något som helst skäl för utskottets hemställan och man dessutom icke är bunden av några som helst bestämmelser beträffande pension åt förre generaldirektör Ericson, anser jag mig med fullt fog kunna yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Paulsen:** Herr talman! Jag måste säga, att ingen kan komma ifrån att det är osmakligt att i ett sådant här fall bevilja pension. Det är fråga om en man, som uppburit generaldirektörslön, vilken erbjudes en tjänst med mycket större lön. Han nappar på det — hur stor lön han fått, kan jag icke säga, men han är för 1943 taxerad till 61 460 kronor — och så begär han pension av staten. Bankoutskottet, som behandlade propositionen i ärendet, ansåg sig icke kunna komma ifrån att tillstyrka, emedan han hade fått förhandslöfte, när han blev generaldirektör, att han icke skulle få sämre pension än den han skulle få som verkstadsdirektör. För övrigt får han samma pension som alla andra generaldirektörer få, när de avgå under liknande betingelser efter den första juli 1943. Visserligen avgick han den 1 oktober 1942, men det oaktat ansåg sig utskottet, när proposition i ärendet framlagts, och han, därest han stått kvar i statens tjänst, under alla omständigheter skulle ha erhållit verkstadsdirektörspension, icke kunna säga nej. Därför har utskottet gått in för att tillstyrka denna pension, och jag har således ingenting annat att göra än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Senander:** Herr talman! Herr Paulsen talar här om att f. d. generaldirektör Ericson skulle, när han tillträdde generaldirektörsämbetet, ha fått ett förhandslöfte av innebörd, att han icke skulle behöva vidkännas försämring i sina pensionsförhållanden. Detta uttryckes av föredragande departementschefen på följande sätt: »... då Ericson, enligt *vad jag erfarit*, vid tillträdandet av generaldirektörsämbetet fått anledning utgå ifrån att han icke härigenom skulle behöva vidkännas» etc. Det är alltså mycket vagt formulerat från departementschefens sida. Jag anser, att även om man skulle ha avgivit ett dylikt löfte, som ju icke kan ha varit annat än muntligt, finns det ingen anledning, då inga sociala skäl tala för det, att bevilja denne f. d. generaldirektör en pension. Då han har en mycket hög lön på sin nya befattning och dessutom säkerligen också har att räkna med en kraftig pension från L. M. Ericsson, finns det enligt min mening inga som helst skäl för att riksdagen beviljar honom denna rundligt tilltagna pension.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på avslag å såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för innehavare av professurerna i idé- och lärdomshistoria samt i biokemi vid universitetet i Uppsala;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap K. G. Roos' pensionsrätt, dels förbättrad pension åt avlidne läraren vid textilinstitutet i Borås G. V. Berntsons efterlevande, dels ock tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa barnmorskor m. fl.; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt vissa genom misstag under tjänstutövning av distriktsbarnmorska skadade personer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 12, angående regleringen för budgetåret 1944/45 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i förordningen om moderskapspenning,

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 453) med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående framläggande av förslag till lag om arbetsblock inom jordbruket;

nr 13, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om barnbidrag;

nr 14, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i butikstängningslagen; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Motioner om vissa åtgärder till fiskerinäringens befrämjande.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till fiskerinäringens befrämjande.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 156 av herr *Heiding m. fl.* och II: 236 av herr *Hansson* i Skediga *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära,

Motioner om vissa åtgärder till fiskerinäringens befrämjande. (Forts.)

dels att stöd- och prisreglerande åtgärder i syfte att trygga avsättningen av fiskarenas produkter förbereddes för att kunna verkställas, så snart fred inträtt;

dels att en grundlig utredning företoges för att klarlägga orsakerna till den pågående avfolkningen av våra skärgårdar, ävensom i vad mån och på vad sätt åtgärder från det allmännas sida kunde vidtagas, som bidroge till att skärgårds- och fiskarbefolkningen kunde kvarbliva vid sin näring i största möjliga omfattning;

dels ock att Kungl. Maj:t för riksdagen måtte framlägga förslag till åtgärder, som genom nämnda utredning kunde befinnas ändamålsenliga och påkallade.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 156 och II: 236 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! En ledamot av första kammaren och jag ha väckt likalydande motioner i denna fråga. I motionerna ha vi hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära dels att stöd- och prisreglerande åtgärder i syfte att trygga avsättningen av fiskarenas produkter förberedas för verkställande, så snart fred inträtt, dels att en grundlig utredning företages för att klarlägga orsakerna till fiskarbefolkningens avflyttning. Enligt mitt sätt att se har utskottet tagit litet för lätt på denna fråga. Vad beträffar motionärernas önskan att frågan om vilka åtgärder som borde vidtagas till tryggande av priserna på och avsättningen av fisk i händelse av fred och därav föranledd kris på fiskmarknaden redan nu måtte upptagas till behandling, hänvisar utskottet till att under punkt 167 å nionde huvudtiteln är upptaget ett anslag å 100 kronor. Man skulle kunna tycka, att fiskarbefolkningens efterkrigsproblem säkerligen tarvar en mycket grundlig utredning. Jag betvivlar icke, att Kungl. Maj:t kommer att vidtaga åtgärder, ifall priserna tillfälligt skulle gå ner oskäligt f. n., men för att skapa trygghet för framtiden för denna grupp är det säkerligen av behovet påkallat att vidtaga vissa åtgärder i denna fråga.

Vad beträffar den andra punkten om en grundlig utredning om orsakerna till avfolkningen från öarna av fiskarbefolkningen, så är ju den frågan så pass allvarlig, att man tycker, att utskottet borde ha gjort ett mera positivt uttalande på den punkten. Om den saken säger utskottet i sitt utlåtande, att i vad de påtalade svårigheterna för fiskarbefolkningen att kunna kvarbliva vid sin näring bero av bristfälligheter i gällande lagstiftning på fiskerättens område torde problemet komma att upptagas till övervägande inom den nyligen tillsatta fiskerättskommittén. Det är väldigt skönt att kunna avvisa frågan med en hänvisning till fiskerättskommittén. Men om man litet närmare studerar denna fråga och läser en tidning, som tagit upp frågan, skall man finna, att det icke går att uppskjuta frågans lösning hur länge som helst. Det står i denna tidning, att befolkningen under 70 års tid minskat med mer än hälften och på 20 år med mer än tredjedelen, att 40 procent av folkmängden är över 50 år och att en femtedel av densamma uppbär folkpension. Det är alltså tydligt, att vi här äro inne på en fråga av största betydelse och att allvarliga risker finnas för att skärgårdsbefolkningen helt kommer att lämna sitt gamla yrke.

En orsak härtill är, att befolkningen i städerna, som på grund av affärslivet där har mera gott om pengar än fiskarbefolkningen, köper sig sommarnöje i skärgården — de äro som flyttfåglar, som vilja ut till vattnet på som-

Motioner om vissa åtgärder till fiskerinäringens befrämjande. (Forts.)

maren. De passa då på att köpa och betala nästan vad som helst, bara de få ett litet sommarnöje. Samtidigt som de köpa marken ha de också möjligheter att komma åt fiskevattnet, och på detta sätt motas fiskarbefolkningen bort ifrån skärgårdsöarna. I samma tidning som jag nyss citerade anföres ett exempel ur verkligheten just på detta förhållande: några skärgårdsbor sålde en ögrupp för 12 000 kronor, sommargästen-ägaren sålde den sedan för 50 000 kronor, och nu värderas den till 100 000 kronor. Denna sorgliga utveckling sker steg för steg och har till följd, att den gamla fiskarbefolkningen helt och hållet kommer att försvinna. Detta kan ju gå för sig i tider, då det är gott om mat, men å andra sidan kunna vi under kristider se, vilken stor betydelse fiskarbefolkningen har och haft. Man kan verkligen ställa frågan, om det är försvarligt att skjuta på sådana här angelägenheter hur länge som helst, medan den ena ögruppen efter den andra och det ena fiskarbostället efter det andra gå över till andra ägare, så att fiskarbefolkningen till sist inte har någon möjlighet att vända tillbaka till sina gamla boplatser.

Jag tycker att en fråga av så pass stor betydelse, som att öar och ögrupper avfolkas av den gamla fiskarbefolkningen, som århundraden igenom haft fisket som bisyssla till sina små jordbruk och tidvis jordbruket som bisyssla till fisket, skulle vara värd ett annat beaktande från utskottets sida. Jag måste dra den slutsatsen att utskottet har tagit litet lätt på den här frågan. Man tycker att utskottet vad det gäller denna befolkning kunnat framlägga några positiva förslag i sitt utlåtande och till exempel hemställt om en skyndsam utredning i syfte att verkligen komma tillrätta med dessa problem, som jag för min del tycker äro rätt allvarliga. Detta framstår så mycket klarare, när man får kännedom om de belopp, för vilka den mera välbärgade eller rika befolkningen i städerna kan köpa åt sig en gammal rättighet, som fiskarena ha men som de på grund av brist på kapital bli motade ifrån. På den punkten tycker jag att vi skulle ha rätt att vänta att samhället slår litet mera vakt om denna gamla näring och den urgamla hävd, som fiskerinäringen har. Detta anser jag att vi äro skyldiga att göra.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till min motion, vari påyrkas att en utredning fortast möjligt vidtages i syfte att klarlägga orsakerna till den pågående avfolkningen av våra skärgårdar, så att vi komma till klarhet om denna fråga.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Då den ärade motionären gör gällande, att utskottet tagit lätt på denna fråga, tar han alldeles miste, ty så är visst inte fallet. Utskottet har grundligt behandlat herr Hanssons i Skediga motion, men har därvid enhälligt kommit till det resultatet, att någon anledning att skriva till Kungl. Maj:t i motionens syfte icke förefinnes. Jag kan ju i detta sammanhang understryka en sak, som herr Hansson säkerligen själv har konstaterat, nämligen att under detta enhälliga utskottsutlåtande stå även herr Hanssons partivänner inom utskottet.

Beträffande motionens första yrkande, nämligen om vidtagande av åtgärder för att säkerställa avsättning av fiskarenas produkter, vill jag påpeka, att sådana åtgärder redan ha vidtagits och att ett förslagsanslag står till Kungl. Maj:ts disposition för detta ändamål. Då den ärade talaren själv så vitt jag kunde höra yttrade sig på det sättet, att han var förvissad att regeringen komme att vidtaga åtgärder i detta syfte, om sådana behövde vidtagas, förstår jag inte, varför han har någon anledning att göra ytterligare yrkanden. Om rege-

Motioner om vissa åtgärder till fiskerinäringens befrämjande. (Forts.)

ringen, vilket herr Hansson är övertygad om, verkligen vidtager de åtgärder, som regeringen har befogenhet att vidtaga och för vilka medel finnas anvisade, är denna angelägenhet efter vad jag kan begripa redan ordnad.

Vad beträffar den andra frågan, som beröres i motionen, nämligen problemet om skärgårdens avfolkning, så bestrida vi visst inte inom utskottet, att detta kan vara ett i och för sig viktigt problem. Men det förtjänar därvid att påpekas, att fiskarbefolkningen som sådan inte har minskat under det pågående kriget utan har tvärt om ökat, och det torde måhända, herr Hansson, bli ett särskilt problem, hur man skall kunna vidmakthålla utkomstmöjligheterna för de nya fiskare, som tillkommit under den innevarande krisen.

Att utskottet inte har velat tillstyrka herr Hanssons utredningskrav är främst beroende av att problemet om landsbygdens avfolkning kommer att upptas i ett annat och större sammanhang här i riksdagen. Jag vet att det inte är herr Hansson obekant, att det föreligger en rad motioner om vidtagande av åtgärder mot landsbygdens avfolkning. Jag föreställer mig då, att det skulle vara i högsta grad irrationellt, om man satte i gång *en* särskild utredning rörande skärgårdens avfolkning, *en annan* rörande skogsbygdens avfolkning och *en tredje* rörande slättbygdens avfolkning o. s. v. Jag vet för övrigt inte, om en sådan utredning som den av herr Hansson ifrågasatta överhuvud taget är nödvändig. Till detta spörsmål har utskottet icke ansett sig kunna fatta ståndpunkt utan överlämnar frågan till den behandling i annat sammanhang, vilket sker inom annat utskott, till vars utlåtande riksdagen vid ett senare tillfälle får taga ståndpunkt. Det står emellertid för mig fullkomligt klart, att även om man medger behovet av en dylik utredning angående avfolkningen av vissa delar av landet, är det i högsta grad önskvärt, att vid en sådan utredning problemet behandlas ur rikssynpunkt och inte med hänsyn endast till befolkningsfördelningen på olika geografiska områden i landet.

Herr talman! Med det nu anförda ber jag att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Herr vice ordföranden i jordbruksutskottet påstod, att jag skulle ha varit nöjd med de åtgärder, som vidtagits. Ja, jag väntar mig att Kungl. Maj:t verkligen vidtager lämpliga åtgärder i händelse av att svårigheter skulle uppstå på detta område under nuvarande förhållanden.

Jag ville i mitt anförande särskilt trycka på att man inom så gott som alla områden av näringslivet — inom olika organisationer på såväl industri- som jordbruksnäringens område — förbereder åtgärder för bemästrande av de s. k. efterkrigsproblemen. Man söker därvid skissera upp olika linjer, efter vilka man bör möta just de svårigheter, som otvivelaktigt komma att uppstå för olika befolkningsgrupper. Jag har avsett, att dylika åtgärder för mötande av kommande svårigheter böra vidtagas även inom fiskerinäringen, så att jämväl fiskarbefolkningen får kännedom om de åtgärder, som böra vidtagas. Representanter för fiskerinäringen borde därför få komma med och göra sina synpunkter gällande i den utredning av efterkrigsproblemen, som nu är i full gång. Fiskerinäringens problem äro nämligen synnerligen svårlösta, och ett sådant tillmötesgående mot fiskarbefolkningen skulle skapa en viss trygghetskänsla hos dem, då de därigenom finge belägg för att deras problem toges upp till behandling. Just för att hejda avfolkningen av våra skärgårdar är det av vikt att åtgärder på detta område vidtagas snarast möjligt, så att icke vissa mera förmögna personer under tiden hinna köpa upp ännu flera öar och skär med därtill hörande fiskerättigheter. Det kan icke ställa sig ekonomiskt lönande och är i högsta grad osunt att stora delar av fiskarbefolkningen skulle

Motioner om vissa åtgärder till fiskerinäringens befrämjande. (Forts.)
grunda sin existens på och vara helt beroende av arrenderade fiskerättigheter. Det är icke lätt för fiskarbefolkningen att stå sig i konkurrensen med dessa rika personer, som — enligt den av mig i mitt föregående anförande relaterade tidningsnotisen i Morgontidningen — kunna ge både 50 000 och 100 000 kronor även för ganska små fastigheter.

Herr talman! Jag vill särskilt poängtera, att jag med min motion i detta ämne åsyftat, att åtgärder skulle vidtagas för att förebygga befarade svårigheter på detta område. De av mig föreslagna åtgärderna härstamma från fullt sakkunniga personer inom fiskerinäringen, med vilka jag rådgjort i frågan och vilka förklarat sig kunna ge motionen sin fulla anslutning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Motion angående utredning av frågan om hummerfisket inom Vette, Tanums och Kville härader.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om hummerfisket inom Vette, Tanums och Kville härader.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr **Johansson** i Öckerö: Herr förste vice talman! Jag vill med några ord motivera den blanka reservation, som jag fogat till detta utlåtande.

I den av utskottet nu avslagna motionen ha vi motionärer icke begärt, att hummerfisket skulle bli fritt i Bohuslän, utan vi ha endast begärt, att 1943 års fiskerättskommitté måtte få i uppdrag att även utreda denna fråga om hummerfisket i Bohuslän. Fiskarbefolkningen på västkusten har aldrig kunnat acceptera en jordägaren förbehållen fiskerätt, utan fiskarbefolkningen har ansetts äga oinskränkt fiskerätt. Denna rätt är månghundraårig och härleder sig från den tid, då Bohuslän och Halland lydde under dansk rätt. Vi bohuslänningar hålla ännu i dag på denna fiskarbefolkningens fiskerätt.

1928 gjordes viss ändring i lagen om rätt till fiske, varigenom bl. a. bestämmelsen om fiskerätten inomskärs i Bohuslän mera preciserades än tidigare. Genom bestämmelserna blev fisket med rörligt redskap fritt inom Bohuslän. Undantag stadgades dock för hummerfisket inom Vette, Tanums och Kville härader i norra delen av länet, varjämte hummerfisket även i de inre delarna av Åby-, Bro- och Gullmarsfjordarna förbehölls strandägarna. 1935 års fiskeriutredning begärde i sitt betänkande, att hummerfisket skulle bli fritt i hela Bohuslän. Någon åtgärd i sådan riktning har emellertid ännu icke vidtagits. En av mig vid 1939 års riksdag i ämnet väckt motion blev av riksdagen avslagen, trots att kammarkollegium i sitt yttrande påpekat en hel del förhållanden, som borde närmare utredas. Med de säregna förhållanden som råda i Bohuslän hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet bort närmare understryka, att de i motionen påtalade förhållandena borde bli föremål för närmare utredning. Utskottet har dock förklarat att det anser, att dessa frågor böra underkastas en ingående utredning. Utskottet har emellertid utgått ifrån att dessa frågor — även utan något påpekande från riksdagens sida — komma att utredas av den tillsatta fiskerättskommittén.

Under århundraden har — som jag nyss nämnde — fiskarbefolkningen i Bohuslän ansett att fiskerätten därstädes vore fri. En bohuslänsk riksdagsman, som själv var ägare av till havet gränsande fastigheter, yttrade vid 1896 års riksdag i samband med behandlingen av fiskeristadgan, att så länge saga

Motion angående utredning av frågan om hummerfisket inom Vette, Tanums och Kville härader. (Forts.).

och historia ginge tillbaka i tiden hade det aldrig varit brukligt att förhindra fiskare att utöva sin närng på de ställen där fisken ginge till. Jag vill hoppas, att alla de olika förhålladen, som kammarkollegium tidigare påpekat, verkligen komma att utredas av den tillsatta fiskerättskommittén.

Den för fiskarbefolkningen tidigare gällande danska lagen tillförsäkrade befolkningen även en viss rätt att på annans mark uppföra sjöbodar, sätta upp torkställ för redskap och bygga ut bryggor från stranden. Denna rätt grundar sig troligen på den gamla danska strandrätten. Sedan 1928 ha emellertid en hel del ändringar vidtagits på detta område. Detta gäller icke endast de i motionen påpekade ändringarna i hummerfisket till följd av att flera holmar och skär, som förut tillhört kronan, numera övergått i enskilda jordägares händer, som förbjudit fiskarbefolkningen att fiska på till öarna hörande vatten. En del ändringar ha även genomförts så till vida, att jordägarna begärt att utfå hyra och arrende för exempelvis sjöbodar, som stått på samma plats sedan lång tid tillbaka utan att någon tidigare begärt dylika avgifter. I dessa avseenden är den norra delen av landskapet betydligt sämre ställd än den södra delen. Jag kan i detta sammanhang påpeka att å min hemö, Öckerö, motsätter sig icke en jordägare att fiskarbefolkningen på annans mark uppsätter sjöbodar, torkställ för redskap eller bygger bryggor eller på annat sätt utnyttjar marken närmast sjön. I de norra delarna av landskapet däremot söka jordägarna på många platser att göra sin rätt gällande på ett helt annat sätt. Jordägarna ha denna rätt möjligen efter svensk lag, men efter den gamla danska lagen, som vi i Bohuslän hålla så styvt på och vilken uttryckligen garanterades oss i freden i Roskilde 1658, hade jordägarna icke denna oinskränkta äganderätt.

Vi fiskare ha även haft anledning att hysa bekymmer till följd av en till vår nackdel avdömd rättegång beträffande vattenrätt m. m. å Grötö i min hemkommun. Denna ö äges till största delen av göteborgare, som köpt olika strandtomter på ön. Två sommargäster blevo oense om rätten till vattenområde. Den ene förtöjde sina båtar på den andres vatten, och då förlikning ej kunde komma till stånd, anhängiggjordes rättegång. Häradsrätten dömde efter den gamla sedvanerätten, men överrätterna dömde till förfång för den som ankrat på den andres vattenområde. Vi fiskare äro nu ängsliga för att detta prejudikat skall få återverkningar även på andra platser, så att fiskarbefolkningen i ännu högre grad än hittills kommer att beskäras rätten att utöva sin näring. Jag anser att den tillsatta fiskerättskommittén bör söka utreda fiskarbefolkningens hävdvunna rätt att så långt det är nödvändigt för fiskets rätta bedrivande bruka annans vatten och strand för skötsel av redskap m. m.

Jag kan i detta sammanhang icke undgå att påpeka en sak i anslutning till det nyss av kammaren godkända utlåtandet nr 9 från jordbruksutskottet. Herr Hansson i Skediga berörde detta i sina anföranden nyss. Jag förutsätter, att fiskerättskommittén skall upptaga frågan om flykten från våra skärgårdar till noggrann prövning. Kommittén kommer därvid säkerligen att märka, att flykten från skärgården är störst inom de områden, där jordägarna strängast ha hållit på sin fiskerätt. Avfolkningen av skärgårdarna har också skett i snabbare takt inom andra delar av landet än i Bohuslän, där just fiskerätten och därmed sammanhängande rätt till sjöbod m. m. ansetts allmänt tillkomma fiskarbefolkningen. Det skulle vara av stor betydelse, om dessa förhållanden kunde närmare utredas, så att det bleve klarlagt i vad mån jordägarna tillkommande fiskerätt lägger hinder i vägen för fiskarbefolkningen att utöva sitt yrke och stanna kvar inom detsamma. Det finns nämligen ingen möjlighet att några större fiskelägen kunna uppstå och bibehållas på sådana platser,

Motion angående utredning av frågan om hummerfisket inom Vette, Tanums och Kville härader. (Forts.)

där jordägarna hävda, att rätten att för fiskeriändamål bruka stranden intill sjön allenast tillkommer dem. För att fiskelägen skola kunna uppstå och fiskarbefolkningen skall bli bofast där fordras att fiskarbefolkningen fritt får utöva sitt yrke.

Herr talman! Under hänvisning till vad jag nu anfört vill jag till sist endast framföra det önskemålet, att fiskerättskommittén måtte utökas med en person från Bohuslän, som väl känner till förhållandena där. I övrigt har jag intet yrkande i detta ärende.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 453) med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt angår anslagsanvisning; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Interpellation.

Herr **Wiberg** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Försörjningsläget i våra nordiska grannländer är av allt att döma mycket svårt, och i synnerhet livsmedelsbristen i Norge och Finland har i vårt land framkallat ej endast den djupaste medkänsla utan också en stark vilja att hjälpa. Utan tvivel föreligger det även fara för att situationen efter hand kan tillspetsas.

Vårt folk anser det som sin givna plikt att medverka till hjälpaktioner med humanitära syften, och det är uppenbart, att Sveriges folk med största tillfredsställelse skulle se, att exempelvis för Norges vidkommande en sådan aktion som den s. k. Greklandshjälpen kunde åstadkommas. Planer på en sådan verksamhet, inriktad på bistånd med nödvändiga livsmedel, särskilt åt sjuklingar och barn i de under kriget ockuperade länderna, torde ha förelegat, men hinder synas ha uppstått för genomförande av sådana humanitära åtgärder.

Ehuru vårt lands eget försörjningsläge är relativt ansträngt, äro vidare många svenskar beredda att avstå från viss del av sina livsmedels- och klädransoner för att därigenom bereda hjälp, framför allt åt de nödlidande i Finland och Norge, där det mest trängande behovet nu synes föreligga. Emellertid tillåta de svenska myndigheterna inte ens enskilda försändelser annat än i synnerligen begränsad omfattning och på mycket snäva villkor.

Detta motstånd mot ett uppfyllande av de mest naturliga humanitära kraven har väckt undran och besvikelse bland breda lager av vårt folk, och den ovan relaterade inställningen från de svenska myndigheternas sida ter sig för gemene man som ganska oförklarlig. Dessa förhållanden ge anledningar till funderingar och gissningar, vilka onekligen skapa en viss förvirring i den allmänna opinionen. Endast en hänvisning till vårt nuvarande försörjningsläge, som ju i och för sig lämnar en hel del övrigt att önska, men vilket mot bakgrunden av förhållandena i de nordiska grannländerna måste te sig som synnerligen förmånligt, är för allmänheten icke en tillfyllestgörande förklaring till den restriktiva licensgivningen med avseende på hjälpsändningar till de nor-

Interpellation. (Forts.)
diska grannfolken. Det föreligger i vida kretsar en önskan att få klart besked om vad de svenska statsmakterna åtgjort, vilka regler som nu gälla och motiven för dessa, samt om man kan förvänta utvidgad svensk hjälpverksamhet, antingen genom åtgärder av samma innebörd som den s. k. Greklandshjälpen eller genom vidgad rätt till försändelser från Sverige.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställa följande frågor:

1. Vad är anledningen till att nödvändiga humanitära hjälpaktioner till de nordiska grannländerna icke kunnat komma till stånd, ehuru från vårt lands sida villighet att medverka därtill genom bidrag av livsmedel och på annat sätt uppenbarligen föreligger?

2. Efter vilka principer är det som svenska myndigheter bevilja eller avslå ansökan om licens för utförsel till Norge och Finland av livsförnödenheter?

3. Är herr statsrådet beredd att medverka till sådana lättnader beträffande möjligheterna att bistå de nordiska grannländerna med mat och kläder, att hjälp snarast kan lämnas dem efter måttet av det svenska folkets förmåga och villighet att lämna sådan hjälp?

Denna anhållan bordlades.

§ 20.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **von Seth,** som yttrade: Herr talman! I en stor motion (I: 106, II: 173) till årets riksdag har företetts en statistik, som ger en beklämmande bild av den pågående avfolkningen av den svenska landsbygden. Det visar sig, att inom vissa delar av vårt land de unga och produktiva åldrarna komma att fram emot 1960-talet minskas med över hälften, om inte åtgärder vidtagas för att hejda inflyttningen till städerna. Man har diskuterat en hel rad av ekonomiska och sociala åtgärder för att hindra »flykten från landsbygden» och framlagt olika förslag i ämnet.

En betydande orsak till att människor dra sig för att söka plats och slå sig ned på den svenska landsbygden är uppenbarligen att söka i de ofta svåra skolförhållandena därstädes. För en familj med barn är det ju av vikt att åtminstone folk- och småskola finnes tillgänglig inte alltför långt ifrån hemmet. Om denna förutsättning inte föreligger, måste man välja sig bostad på annat håll. För bevarandet av ungdomen och den produktiva befolkningen på den svenska landsbygden är därför en förbättring av skolväsendet på landet av den allra största betydelse.

De senare årens utveckling inom skolväsendet har emellertid gått i en rakt motsatt riktning. I betydande omfattning nedläggas skolorna på den svenska landsbygden, och en kraftig centralisering av undervisningen äger rum. Detta, som kanske ofta kan motiveras av det sjunkande elevantalet men inte sällan också beror på en mindre framsynt skolpolitik från de kommunala myndigheternas sida, påverkar sannolikt i hög grad den ur olika synpunkter beklagliga flykten från landsbygden. I många trakter ha barnen efter sådan centralisering mycket lång skolväg med allt vad detta innebär av fara för deras hälsa och otrevnad för familjerna. Ofta måste barnen tillryggalägga långa vägar till fots, vänta långa stunder på skolskjutsen samt färdas å buss, på lastautomobil eller i öppen vagn långa sträckor för att nå fram till skolan. De måste bege sig hemifrån mycket tidigt på morgonen och återvända inte förrän sent på aftonen då de få sitt huvudmål mat för dagen och skola läsa sina läxor.

Interpellation. (Forts.)

Huru skolväsendet på landsbygden skall ordnas är en svår fråga, som för närvarande är föremål för utredning. Emellertid torde kunna ifrågasättas, om inte större återhållsamhet borde iakttagas med avseende å indragning av skolor på landsbygden.

På grund av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat de olägenheter som äro förenade med den pågående centraliseringen av skolväsendet på landsbygden; och

2. Vill herr statsrådet medverka till att största möjliga återhållsamhet iakttages i fråga om nedläggande av skolor på landsbygden och centralisering av skolväsendet därstädes?

Denna anhållan bordlades.

§ 21.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av visst avtal med Ronneby stad; och

från jordbruksutskottet:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, m. m.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Avlämnades följande motioner, nämligen av

herr *Edberg m. fl.*, nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 101, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.;

herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*, nr 447, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101;

herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*, nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 112, angående uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter för försvaret; och

herr *Kyling m. fl.*, nr 449, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, angående ändrade bestämmelser om ersättning för flyttningskostnad åt befattningshavare i statens tjänst.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.34 em.

In fidem

Sune Norrman.

Lördagen den 4 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *K. J. Andersson* i Alfredshem på grund av sjukdom (Atheroma infecta dorsi) är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet under tiden 1—13 mars 1944, intygas härmed.

Örnsköldsvik den 1 mars 1944,

Alf Lundgren,
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herr Andersson i Alfredshem ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 1—13 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 142, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation för budgetåret 1944/45;

nr 143, angående inrättande av beställningar för långtjänstunderbefäl vid armén och kustartilleriet m. m.;

nr 144, angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 145, angående anslag till landsfiskalerna m. fl. för budgetåret 1944/45;

nr 146, angående anslag för budgetåret 1944/45 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.;

nr 148, angående befrielse för Sture Axel Sören Sörensson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 149, angående penningbidrag och premier åt värnpliktiga m. m.;

nr 150, angående gäldande av vissa livräntor m. m.;

nr 152, angående inköp för telegrafverkets räkning av riksbankens fastighet i Vänersborg;

nr 153, angående inköp för postverkets räkning av tomt i Sala; och

nr 154, angående gäldande av kostnad för ersättande av skadad sjökabel.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 8 innevarande mars förrätta val av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 139, angående inrättande av en försöksgård i Norrbottens län, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 141, angående gäldande av vissa skador på grund av ombordläggning.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 446 av herr *Edberg m. fl.*; och
nr 447 av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 448 av herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*; och
nr 449 av herr *Kyling m. fl.*

§ 6.

Föredrogs den av herr *Wiberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet, angående den svenska humanitära hjälpverksamheten till våra nordiska grannländer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *von Seth* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, i anledning av den pågående centraliseringen av skolväsendet på landsbygden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Gustafsson** i Lekåsa, som anförde: Herr talman! Varje år uppgöra landskamrerarna eller taxeringsavdelningarna i de olika länen efter konferens med representanter för taxeringsnämnderna vissa s. k. normalvärden för naturaförmånerna att användas till ledning vid taxeringarna. Normalvärdena gälla de i det egna hushållet förbrukade produkterna från egen gård och hyresvärdet av den bostad jordbrukaren själv eller annan person med egen bostad bebor. Under de båda sista åren torde ingen förändring av dessa normalvärden ha ägt rum, men i år har det i vissa län inträffat, att dessa normalvärden höjts, t. o. m. ganska väsentligt. I Skaraborgs län exempelvis har värdet av de i hushållet använda produkterna för fullvuxen person höjts från 300 till 320 kr. Detta gäller för ortsgrupp 1. Värdet av hyresfri bostad av normal beskaffenhet på den egentliga landsbygden har höjts med icke mindre än 80 kr. — från 120 till 200 kr. — för bostad om 1 rum och kök. För varje ytterligare rum skall värdet höjas med 60 kr. till 100 kr. Förmånen av fritt bränsle *Interpellation.*

Interpellation. (Forts.)
skall värderas till 150 kr. för ett rum och kök, vilket innebär en höjning med 30 kr. För varje rum därutöver skall förmånen värderas till 40 kr.

Denna höjning av värdet av naturaförmånerna förefaller anmärkningsvärd. Redan på ett mycket tidigt skede av kriget beslöto statsmakterna att, så vitt möjligt, undvika prisstegringar. Som ett led i denna politik beslöts, att normalpriser skulle införas på ett flertal varor, däribland jordbrukets viktigaste produkter. Dessa bestämmelser ha senare kompletterats och utvidgats att omfatta ett allt större antal varor av olika slag. På hösten 1942 beslöto statsmakterna vidare att genomföra ett allmänt pris- och lönestopp. Priserna på de flesta förbrukningsvaror ha också under det gångna året icke undergått någon förskjutning uppåt; de ha på det hela taget stått stilla. Utarbetade indexserier visa också från kvartal till kvartal en fast prisnivå. Likaså ha levnadskostnaderna ej undergått någon betydelsefull förändring under sista året.

Likaväl som priserna regleras är också konsumtionen av livsmedel och det stora flertalet viktigare förbrukningsvaror underkastad reglering genom ransoneringar. Konsumtionen är i stort sett begränsad till lika stora kvantiteter för alla befolkningsgrupper, och genom prisregleringarna har värdet i penningar av konsumtionen fastställts. Detta värde har sedan hösten 1942 praktiskt taget varit oförändrat. Livsmedelspriserna äro oförändrade, och indexserierna visa fast prisnivå och oförändrade levnadskostnader. Myndigheterna ha också gång efter annan mycket bestämt motsatt sig prisförhöjningar som i och för sig skulle ha varit mycket berättigade. Ransonerna av livsmedel och andra förbrukningsvaror äro vidare så knappa, att de enligt gjorda beräkningar för ett normalhushåll knappast gå upp till de tidigare vid taxeringen tillämpade normalvärdena.

Den väsentliga höjning av hyresvärdet som företagits förefaller med hänsyn till prisstoppet ännu märkligare. I fråga om hyror i allmänhet upprätthålles ett så strängt prisstopp, att ansökningar om hyresökning avslås även i sådana fall, där mycket vägande skäl för höjningar kunnat företes. Hyresstoppsbestämmelserna ha skapat en mycket fast prisnivå på hyresmarknaden, och denna prisnivå fasthålles vid sin nuvarande höjd med alla till buds stående medel. Genom höjning av värdet av hyresfri bostad sätter man sig över detta av statsmakterna så strängt upprätthållna prisstopp. Alla jordbrukare och alla andra personer, som äga egen bostad, skulle således komma att debiteras en högre inkomst av bostaden, oavsett om denna på något sätt ökat i värde eller ej. I procent räknat blir denna förhöjning mycket stor. Det må också framhållas, att bostäderna på landsbygden äro av så skiftande beskaffenhet, att det knappast kan anses rimligt att åsätta dem ett generellt värde.

Under dessa förhållanden måste man verkligen fråga sig, vilka motiv som föranlett den nämnda förhöjningen av naturaförmånernas värde vid taxeringen. En sådan åtgärd står ju i direkt motsats till statsmakternas strävan att genom prisregleringar och ransoneringar upprätthålla en fast prisnivå. I de län, där man höjt värdet av naturaförmånerna, påföres jordbruksbefolkning en ökad skattskyldighet för förmåner som under det gångna året inte ökat ett enda öre i värde. Andra medborgargrupper i samma län, vilka hämta sina inkomster från andra inkomstkällor, gå under samma ekonomiska villkor fria från denna ökade skattskyldighet. I sådana län, där man följt statsmakternas maning till prisstopp och således icke företagit någon uppvärdering av naturaförmånerna, drabbas ju ingen av denna fiktiva inkomst- men verkliga skattehöjning. Den olika praxis, som synes komma att följas, är ytterligt oformlig.

Visserligen äro taxeringsnämnder icke bundna av de direktiv som utfärdats, men man torde ha anledning befara, att de i regel komma att följas. Höj-

Interpellation. (Forts.)

ningen av naturaförmånernas värde kommer att hårt drabba icke blott jordbrukarna själva utan även arbetarna inom jordbruket. Likaså drabbas alla de som förfoga över egen bostad. Särskilt hårt drabbas de statarfamiljer som fått sina bostadsförmåner förbättrade. Dessa få genom den föreslagna höjningen av hyresvärdet sin beräknade inkomst av in naturaförmåner orättvist förhöjd. Då höjningarna också strida mot statsmakternas allmänna ekonomiska politik, borde det vara ett samhällsintresse, att de förhindras och att ingen ålägges ökad skattskyldighet för förmåner som icke stigit i värde.

Med anledning av vad jag anfört ber jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat, att taxeringsmyndigheterna i vissa län vid förberedande sammanträden med representanter för taxeringsnämnderna givit direktiv för en höjning av naturaförmånernas värde? och anser herr statsrådet att dessa förhöjningar äro berättigade?

Om så icke är fallet, är herr statsrådet beredd att vidtaga åtgärder för att få rättelse till stånd i berörda hänseende?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om skolstyrelses övertagande i vissa fall av skolråd tillkommande uppgift;

nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning om åstadkommande av centraliserad medelsförvaltning i landskommunerna; och

nr 5, i anledning av väckt motion om införande i gällande lagstiftning av skyldighet att lämna suppleant meddelande om tid för sammanträde med kommunala nämnder och styrelser;

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1944/45 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, jämte i ämnet väckt motion;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa vägbyggnadsarbeten;

bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser om lokalporto m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om ändrade grunder för tilldelande av understöd åt vissa växelstationsföreståndare vid telegrafverket;

nr 14, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; och

nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång, m. m.; och

nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om ersättning av allmänna medel åt av allmän åklagare åtalad person, som frikännes, för hans kostnader för inställelsen vid domstol;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om viss ändring i krigsfamiljebidragsförordningen;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § 3 mom. sjöarbetstidslagen den 30 september 1938 (nr 607); och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion angående införande av daglig postgång på landsbygden; och

nr 3, i anledning av väckt motion angående anställande av partiellt arbetsföra i statens tjänst.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen jämte väckt motion angående utredning om underlättande av deltagande i val till riksdagens andra kammare och kommunala val;

från bevillningsutskottet:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagt lagförslag;

nr 41, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ersättning till personer, som på grund av bestämmelser i epidemilagen underkastats inskränkning i sitt näringsfång;

nr 48, i anledning av väckta motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

nr 57, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om barnbidrag;

nr 58, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i förordningen om moderskapspenning;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 433) om vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt angår genom propositionen framlagt lagförslag; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Herr *Eriksson* i Stockholm avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 450, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 101, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.16 em.

In fidem

Sune Norrman.